

श्री यशोविजयञ्ज

नैन ग्रंथभाण।

दादासाहेब, लापनगर.

फोन : ०२७८-२४२५३२२

३००४८४९

1864

चमत्कारि सावचूरि-स्तोत्र संग्रह

तथा

वंकचूलिया सूत्र-सारांश.

प्रकाशक

शाह हीराचंद ककलजाई

ॐ नमःसिद्धम
श्री
चमत्कारि-सावचूरि-स्तोत्र संग्रहः
तथा
वंकचूलियासूत्र-सारांशः

संग्राहक ज्ञाने संशोधक,
मुनिश्री क्षान्तिविजयजीमहाराजजी

छपाई प्रसिद्ध करनार,
शाह. हीराचंद ककलजाड
मेनेजर जैनपाठशाला फनासानी पोल-अमदाबाद.

आर्थिक सहायदाता
मुनिश्री क्षान्तिविजयजी महाराजजीना सदुपदेशथी बु-
लठाणा जिल्लाणा गाम लुणार निवासी जैनश्वेताम्बर
मूर्तिपूजक संघ तर्फेथी शेठ हंसराजजी संवेता.

विक्रम संवत् १९७९

प्रथमवार

वीर संवत् २४२०

प्रत ५००

આ પુસ્તકની હજાર (૧૦૦૦) નકલ છપાવી, ૫૦૦ નકલો
સતીમંડલનામના પુસ્તકમાં તેના માલીકની મદદ મળવાથી તેમાં
દાખલ કરી છે અને ૫૦૦ નકલો જુદી પ્રસિદ્ધ કરી છે.

ધી યુનિયન પ્રિન્ટિંગ પ્રેસ કંપની લીમીટેડ, કાલુપુર ટંકશાળ
અમદાવાદમાં શા. મોહનલાલ ચમનલાલે છાપ્યું.

॥ सूचीपत्र. ॥

नं. ग्रंथनुं नाम.	कर्तानुं नाम.	पृष्ठांकनुं.
१ एकादश संधाना स्तुतिः अवचूरि सहिता	विजयदान सूरेश्वर शिष्यः	१ यी ८
२ षट् संधाना स्तुतिः अवचूरि सहिता	„	८ यी ११
३ विद्वद्गोष्ठी	प्राक्तन विद्वान्	१२ यी १४
४ नरवृत्ताष्टकम्	„	१४ - १५
५ वानरवल्लभाष्टकम्	„	१५ - १६
६ सत्पुरुषाष्टकम्	„	१७ - १८
७ सज्जनचित्तवल्लभग्रंथः भाषान्तर सहितः	मल्लिषेण मुनीन्द्रः	१९ यी ३०
८ श्री अन्तरिक्ष पार्श्वनाथ महात्म्य गर्भितं पं० भावविजय गणि विरचितं स्व चरित्रम्		३१ यी ४५
९ „ हिंदिभाषान्तर मुनीश्री क्षान्तिविजयजी		४६ यी ६३
१० श्री वंकचूलियासूत्र-सारांशः गुजराति भाषामां	ले०- „	६४ यी ७५
११ शुद्धि पत्रक.	„	७६ यी

॥ અર્પણપત્રિકા ॥

શાન્ત્યાદ્યનેક ગુણગણાલંકૃત પરમ પૂજ્ય પ્રાતઃસ્મરણીય પરમ
ગુરુ સ્વર્ગસ્થ પન્થાસજી મહારાજ શ્રી શ્રી શ્રી ઉમેદવિજયજી ગ-
ણીશ્વરજી મહારાજજી તથા

ઉપરોક્ત વિશેષણ વિશિષ્ટ વિહરમાન જૈનાચાર્ય શ્રી શ્રી શ્રી
વિજયવીર સૂરીશ્વરજી મહારાજજી,

આપશ્રીની પૂર્ણ કૃપાથી મારામાં અનેક ગુણો ઉદ્ભવ્યા. સમ્યક્
દર્શન-જ્ઞાન-તથા ચારિત્રનું ભાજન બન્યો અને ભગવતી જેવા ગહન
સૂત્રોને વાંચવા સમર્થ થયો, વલી લુનાર નામના ગામમાં કુપંથીને
હઠાવવામાં સમર્થ થયો, તે પળ આપ મહાત્માઓનો પૂર્ણ કૃપાનુંજ
ફલ છે ઇત્યાદિ અનેક ગુણોથી પ્રેરાઈ આ લઘુ પુસ્તક આપશ્રીના
કરકમલમાં અર્પણ કરહું તે કૃપયા સ્વીકારી કૃતાર્થ કરશો એવી
આશા રાખું.

લી. કૃપાકાંદી દાનંતિવિજય.

॥ किंचिद्वक्तव्य ॥

મારો સંસ્કૃત વિષયક અભ્યાસ ચાલતો હતો તે અવસરે, પરમપૂજ્ય ગુરુવર્ય તરફથી, સ્તુતિઓ (સ્તોત્રો.) મુખપાઠ કરવા માટે, આ પુસ્તકમાં પ્રસિદ્ધ થયેલ. નંબર. ૧ થી ૭ સુધીનાં સ્તોત્રોનાં પાંનાની એકેક નકલ, મને પ્રસન્નતા પૂર્વક બક્ષીસ થઈ હતી, તે સ્તોત્રોનો ભાવાર્થ ન સમજી શકવાથી કેટલોક વસ્તુ પોથીમાં બાંધી સાથેજ ફેરવ્યાં. કેટલોક સમય ગયા બાદ સાધારણ અભ્યાસ થવાથી સ્તુતિઓનો ભાવાર્થ કાંઈક સમજવા લાગ્યો, તેથી તેના ઉપર વિશેષ પ્રીતિ થઈ અને તેથીજ તેને બે ચાર વસ્તુ વાંચી, અશુદ્ધિને બુદ્ધિનુસાર સુધારી, પ્રેસ કોપી કરી રાખી. પ્રેસ કોપી પળ ઘળો વસ્તુ પાસે રહી અનુક્રમે ધર્મ શ્રદ્ધાલુ શાહ હીરાચંદ કલભાઈનો સમાગમ થવાથી કોઈ પુસ્તકમાં દાખલ કરવા સારુ પ્રેસ કોપી તેમને સ્વાધીન કરી હતી. અવસર આવવાથી તે ગ્રંથો તેમણે છપાવવા શરૂ કર્યા અને મને સ્વર્ગ આપી તે વસ્તુ મેં અન્તરિષ્ઠ પાર્શ્વનાથની યાત્રા કરી ત્યાંની હકીકતવાલુ: એક (૮ મુ.) સ્તોત્ર મેલવ્યુ હતુ, તેને સુધારી તેની પ્રેસ કોપી કરી તે પળ તેમને મોકલી દીધુ. વલી બીજી વસ્તુ યાત્રા કરવા જવુ થયુ, તે વસ્તુ તેજ સ્તોત્રનો સંસ્કૃત ભાષાથી અજ્ઞ લોકોને પળ લાભ મળે તથા વરાહ સ્વાનદેશ વિગેરેમાં વસ્તા જૈનો ગુજરાતિ ભાષાથી અજાણ હોવાથી તેમને પળ લાભ મળે તેવા દેહથી તેનુ દિદિ ભાષામાં ભાષાંતર લેખીને (૧ મા સ્તોત્ર તરીકે) હિરાચંદભાઈ ઉપર મોકલી આપ્યું.

જો કેં હિંદી ભાષાનો અનભ્યાસ હોવાથી અને માતૃભાષા ગુજરાતિ હોવાથી હિંદિમાં લખવું તે હાસ્યાસ્પદ થશે એમ જાંળવા છતાં પણ ઉપરોક્ત દેશના લોકોને તેવી ભાષા પણ સમજાશે એવી અનુભવ સિદ્ધ સ્વાત્તી થવાથી, તેવી ભાષા લખવામાં પણ ઉત્સાહ થયો તો તે ભાષાજ્ઞ પુરુષોએ લેખકની ભાષાના દોષ તરફ દૃષ્ટિ ન કરતાં દોષોને દૂર કરી ગુણ ગ્રાહી બનવા વિનંતિ કરવામાં આવે છે; તથા અંતરિક્ષ પાર્શ્વનાથજીની બોજીવારની યાત્રા કરી. લુનાર ગામમાં ચોમાસુ થયું ત્યાં હુંદક સાધુ સાથે વિવાદ થયો. કુપંથનું સંવદન કર્યું. પરિણામમાં (૧૫૦) દોઢસો ભાઈઓ બહેનોએ હુંદક પંથ છોડી હુંદક પંથ સૂચક તોબરો (મુહપતિ) તોડી મિથ્યા પડલ ફોડી સમ્યક્ત્વ સાથે પ્રીતિ જોડો. સુદ્ધ દેવવીતરાગની મૂર્તિને પૂજતા થયા અને સંવેગી ગુરુને માનતા થયા, તથા હોંદુ ધર્મના મહાન ગુરુ કોલાપુરના રહોશ શ્રીમત્ શંકરાચાર્યજીની સભામાં. ઉપરોક્ત હુંદક મુનિ પોતાના ધર્મની પ્રાચીનતાને સિદ્ધ ન કરી શકવાથી પલાયન કરી ગયા, તેથી મંદીર માર્ગી લોકોને હુંદક મતની ઉત્પત્તિ જાંળવાની ઇચ્છા થઈ અને ઘણો આગ્રહ કરવાથી હુંદક મતની હકીકતને પ્રગટ કરનાર વંકચૂલીયા સૂત્રનો ટુકમાં સારાંશ ગુજરાતિ ભાષામાં લખી, શ્રેષ્ઠી વર્ચ શ્રી હીરાચંરભાઈ ઉપર (૧૦ મા ગ્રંથ તરીકે મોકલી આપ્યો. આ ગ્રંથ છપાવવા દરમ્યાન મારો વિહાર ચાલુ હોવાથી સર્વે ફરમાઓ સુધારવા મોકલાઈ શકાયા નહીં તેથી કેટલેક સ્થળે વિશેષ અશુદ્ધિ રહી, માટે શુદ્ધિ પત્ર કરવું પડ્યું છે તેથી શુદ્ધિ પત્ર જોઈ સુધારી વાંચવા તસ્દી લેશો તો મહેનત સફલ

યશે, વલી શુદ્ધિ પત્રક કરવા છતાં પળ દૃષ્ટિ દોષને લઈને કાંઈ અશુદ્ધિ રહી હોય તેને સજ્જન પુરુષો સુધારી વાંચશે અને લચ્વી જણાવશે તો પુનરાવૃત્તિમાં તેનો સુધારો કરવા સૂચનાનો ઉપયોગ યશે. એ રીતે આ પુસ્તકમાં નાના નાના દશ ગ્રંથો પ્રસિદ્ધ થવા પામ્યા છે. આ પુસ્તકને છપાવવામાં ઉપરોક્ત શ્રેષ્ઠીવર્ય શ્રી હોરાચંદભાઈ ઘણીજ મહેનત લીધી છે તેથી આ સ્થળે તેમનો ધન્યવાદ આપવો યોગ્ય છે, તેની સાથે આવા ઉત્તમોત્તમ કાર્યો કરવામાંજ તેમને પોતાની સંપૂર્ણ જીંદગી અર્પણ કરી છે તે જાણી કયો પુરુષ તેમને ધન્યવાદ આપ્યા શીવાય રહેશે ઇતિશમ્. ૐ શાન્તિઃ ૩

હ્ત્રી. પંન્યાસ પદાલંકૃત શ્રીમાન્ ઉમેદવિજયજી
ગણીશ્વર ચરણોપાસક મુનિ ક્ષાન્તિવિજય.

एकादश संधाना स्तुतिः।

प्रणम्य श्रीजिनेशानां पदपंकजयामलम् ।

सर्वेषां विद्यमानानां, भूतानां भाविनां तथा ॥ १ ॥

खंडैरखंडैर्यमकैरनेकैः, पदैर्मयैकादशधा क्रियेत ।

एकस्तुतेरप्यवधार्य सम्यग्, व्याख्यानमाख्यां स्वगुरोः

स्वचित्ते ॥ २ ॥

तद्यथा—

श्रीनाभिनन्दन—जनेषु कुरुष्व शान्ते—नेमेगुणप्रवरपार्श्वगवर्द्धमानः ।

शान्तिं सतामभयदाकरतागमार्ह—द्यक्षप्रभो विजयदानगुरोः प्रसन्नः।१॥

इति श्रीआदिनाथ १ श्रीअभिनन्दन २ श्रीशान्तिजिन ३ श्रीनेमिनाथ ४ श्रीपार्श्वनाथ ५ श्रीमहावीर ६ श्रीसाधारण ७ जि-
नानां स्तुतिः तथा श्री५ विजयदानमूर्तीद्राणां स्तुतिः संपूर्णा ।

व्याख्या—हे श्रीनाभिनन्दन ! नाभेर्नन्दनो नाभिनन्दनः, श्रिया-
चतुस्त्रिंशदतिशयसमृद्धिरूपया ज्ञानसंपद्रूपया वा, उपलक्षितः ना-
भिनन्दनः श्रीनाभिनन्दनः तस्य संबोधनम्, हे श्रीनाभिनन्दन ! हे
श्री आदिनाथ ! जनेषु सताम्—शान्तिम्—क्षुद्रोपद्रवनाशरूपाम् । त्वं
कुरुष्व—निष्पादय इत्यन्वयः, शान्तिं किं विशिष्टाम् ? सतां—सह
तया लक्ष्म्या वर्त्तते या सा सता तां सतां लक्ष्म्योसहितां शान्तिं
कुरुष्वत्यर्थः । हे शान्ते ! शान्त्यात्मकत्वात् तत्कृतृत्वाच्चेति शान्तिः
तस्य संबोधनम् ! हे अनेमे ! न विद्यते नेमिः शस्त्ररूपं चक्रं यस्या-

सावनेमिः तस्य संबोधनम्, न तु लक्षणरूपम्, भगवतः पाणिपादादौ लक्षणरूपचक्रस्य सद्भावात्। त्वं किं विशिष्टः ? गुण प्रवरपार्श्वगवर्द्धमानः—गुणैः प्रवरा उत्तमाः पार्श्वगाः पुंडरीकादयो विनेयविशेषा यस्य स तथा हे अभयदाकरतागम ! तत्र भयम् इहलोकादिसप्तधा अथवा रोग-जल-ज्वलन-विषधर-चौर-रिपु-मृगेंद्र-गज-रणादिरूपं, दि-दु-दा-छेदबंधनयोः इत्येकाक्षरनाममालावचनाद् दा-शब्देन छेदो बंधो वा वाच्यः, तत्र छेदो-हस्तपादाद्यवयवानां, बंधः—पाणिपाद-कंठादिषु निगडादिभिर्बंधो बन्धनं, अकं-सामान्यतया दुःखं, रतं—मैथुनं, भयदाकरतपदैर्द्वन्द्वः, न विद्यते भयदाकरतानां आगमो यस्य यस्माद्वा स अभयदाकरतागमः तस्य संबोधनम्। केषाम् ? सताम—उत्तमानां वा इति अत्र षष्ठ्यन्तम् सतामिति पदं व्याख्येयं अथवा हे अभयदाकर ! दु-दांक दाने, क्विपि, दा-दानं। अभयस्य दां-दानं करोतीत्यभयदाकरस्तस्य संबोधनम्। हे तागम ? तायाः—लक्ष्म्या आगमो यस्य यस्माद्वा स तागमस्तस्य संबोधनम्। केषां ? सतामिति पूर्ववत्। यद्वा हे अभयद ? त्रिभुवनोदरविवरवर्त्तिनां प्राणिनां न कदाचिदपि भयं—पूर्वोक्तप्रकारं ददातीति अभयदस्तस्य संबोधनम्। अथवा हे अभयद ! हे सर्वज्ञ ! “स्याद्वाद्यभयद-सार्वाः सर्वज्ञः सर्वदर्शिकेवलिनौ” इत्यभिधानचिंतामणिवचनात्। हे आकरतागम ! रत्नसुवर्णरूपादीनां आकरेभ्यः ताया—लक्ष्म्या आगमः समागमनं यस्य स आकरतागमस्तस्य सम्बोधनम्। यद्वा हे अकरतागम ! अकं—दुखं, रतं—मैथुनं, “आः संतापेऽव्ययः क्रुध्या”मित्येकाक्षरवचनात् आः—संतापः एभिस्त्रिभिः पदैर्द्वन्द्वः

अकरतानां गमो-गमनं यस्य यस्माद्वा सोऽकरतागमस्तस्य संबो-
 धनम् । केषां ? सतामितिपूर्ववत् । हे अर्हद्यक्षप्रभो ! यक्षाणां प्रभवः-
 स्वामिनः उपलक्षणत्वात् । भवनपतिव्यंतरज्योतिष्कवैमानिकवि-
 द्याभृत्मानवानां स्वामिनो गृह्यन्ते ततोऽर्हन्तः-पूजयन्तो यक्षप्रभवो
 यस्य यस्मै वा सोऽर्हद्यक्षप्रभुस्तस्य संबोधनम् । यद्वा त्वं किं विशिष्टः ?
 अर्हद्यक्षः-अर्हन्तः-पूजयन्तो यक्षा देवाविशेषा यस्य यस्मै वा स तथा ।
 त्वं किं विशिष्टः ? प्रभः-प्रकृष्टा भा कान्तिर्यस्य स प्रभः, यद्वा हे
 प्रभो ! हे स्वामिन् ! त्वं किं विशिष्टः ? प्रसन्नः, कस्य ? विजयदा-
 नगुरोः, अथवा हे विजयदानगुरो ! विशिष्टो जयो विजयस्तस्य
 दानं विजयदानं तेन गुरुर्महान् विजयदानगुरुस्तस्य संबोधनम् ।
 यद्वा हे विजयदानगुरो ! विजयं च दानं च विजयदाने ताभ्यां गुरु-
 विजयदानगुरुस्तस्य संबोधनम् । यद्वा हे विजयदान ! विजयस्य
 दानं यस्य स तथा तस्य संबोधनम् । हे गुरो ! गृणान्ति तत्त्वमिति
 गुरुस्तस्य संबोधनम् । अथवा हे विजय ! विशिष्टो जयो यस्य स
 तथा तस्य संबोधनम् । हे दानगुरो ! दानेन गुरुर्दानगुरुस्तस्य संबो-
 धनम् । त्वं किंविशिष्टः ? प्रसन्नः, केषां ? सतामित्यत्रापि संबन्धनीय
 मिति प्रथमस्तुत्यर्थः इयं च यदा मूलनायकः श्रीआदिदेवो भवति
 तदा तमधिकृत्य प्रथममेव भणनीया ॥ १ ॥

अथ चेन्मूलनायकः श्रीअभिनन्दनस्तदा तमाश्रित्यापीयमेव-
 प्रथमं वक्तव्या तत्र चेत्यमर्थः प्रतन्यते तथाहि हे श्रीन ! श्रीः-पूर्वो-
 क्तरूपा तस्या इनः-स्वामी श्रीनस्तस्य संबोधनम् । हे अभिनन्दन !
 यद्वा श्रीनश्चासावभिनन्दनश्च श्रीनाभिनन्दनस्तस्य संबोधनम् ।

जनेषु-लोकेषु, सतां-लक्ष्मीसहितां शान्तिं कुरुष्व, त्वं किं विशिष्टः ? गुणप्रवरपार्श्वगवर्द्धमानः-गुणैः प्रवराः पार्श्वगाः शिष्यविशेषास्तैर्वर्द्धमानः शेषं सर्वं श्रीवृषभजिनपक्षवदिति द्वितीयस्तुत्यर्थः ॥ २ ॥

अथ यदि मौलं बिम्बं श्रीशान्तिजिनस्यास्ति तदा तमेव जिनं स्वीकृत्य इयं स्तुतिः पूर्वं वक्तव्या तदा चायमर्थः प्रकटीक्रियते हे शान्ते ! सतां लक्ष्मीकलितां शान्तिं कुरुष्व केषु ? श्रीनाभिनन्दनजनेषु श्रिया इनाः, अभिनन्दयन्तीत्यभिनन्दनाः, श्रीनाश्च अभिनन्दनाश्च श्रीनाभिनन्दनाः श्रीनाभिनन्दनाश्च श्रीनाभिनन्दनजनास्तेषु । अथवा जनेषु इति पृथक्पदं हे श्रीन ! श्रीपते ! हे अभिनन्दन ! अभिनन्दयतात्यभिनन्दनस्तस्य संबोधनम्, हे हर्षकर ! केषां ? सतामितिपदं षष्ठीबहुवचनान्तम् योजयितव्यम्, अन्यच्छेषं श्रीयुगादिजिनपक्षवदिति तृतीयस्तुत्यर्थः ॥ ३ ॥

यदा मूलनायकः श्रीनेमिजिनस्तत्र तमंगीकृत्याप्येषा एवोच्चार्या तत्र चार्थ एवं स च यथा हे नेमे ! सतां शान्तिं कुरुष्व, केषु ? श्रीनाभिनन्दनजनेषु, त्वं किं विशिष्टः ? गुणप्रवरपार्श्वगवर्द्धमानः इति श्रीशान्तिपक्षवदिति चतुर्थस्तुत्यर्थः ॥ ४ ॥

यदा कुत्रचित् मूलनायकः श्रीपार्श्वनाथस्तदा इयमेव तमुररीकृत्यं पूर्वं वाच्या, तत्र च व्याख्यानविधिरयं तथाहि-हे पार्श्व ! सतां-लक्ष्मी सहितां शान्तिं कुरुष्व, केषु ? श्रीनाभिनन्दनजनेषु, इति पदं श्री शान्तिजिन पक्षवत्, हे शान्ते ! हे अनेमे ! हे गुणप्रवर ! गुणैः प्रवरः गुणप्रवरस्तस्य संबोधनम् । त्वं किं विशिष्टः ?

गवर्द्धमानः गोवर्णी तथा ऋद्धो-वृद्धिं प्राप्नो, मानः-पूजाविशेषो, यस्य स तथा ऋधू-वृद्धौ क्तप्रत्यये ऋद्ध इति गोशब्दस्य ऋद्ध इति, परे “स्वरे वानक्षे” इति सूत्रेणाव इत्यादेशे कृते सति “अवर्णस्येवर्णादिनैदोदरल” (सि० १।२।६।) इति सूत्रेणार् गवर्द्ध इति सिद्धं। अथवा हे गवर्द्ध ! गवा “संस्कारवच्च-मौदाच्यम्” (अभि० प्र० का० श्लो० ६५) इत्यादि पंचत्रिंशद्वागुण संयुक्तया वाण्या ऋद्ध-आद्यो गवर्द्धस्तस्य संबोधनम्। यद्वा हे ऋद्ध ! हे आद्य ! कया ? गवा-पूर्वोक्तरूपया वाण्या, त्वं किं विशिष्टः ? मानः-मां-लक्ष्मीं नयति-प्रापयति इति मानः, केषां ? सतामित्यत्रापियोज्यम्, शेषं सर्वं श्रीऋषभपक्षवदिति पंचमस्तुत्यर्थः ॥ ५ ॥

अथ यदि मूलनायकः श्रीमहावीरस्तदाप्येषा एव तमुररीकृत्य पूर्वं वक्तव्या तत्र चेत्थमर्थः प्रथनीयः स च यथा-हे वर्द्धमान ! सतां-लक्ष्मी समन्वितां शान्तिं कुरुष्व, केषु ? श्री नाभिनन्दनजनेष्विति श्री शान्तिजिनपक्षवद् व्याख्येयम्। हे शान्ते ! हे अनेमे ! हे गुणप्रवरपाश्वग ! गुणैः प्रवराः पार्श्वगाः श्रीगौतमादयो विनेय-विशेषा यस्य स तथा तस्य संबोधनम्। शेषं सर्वं श्रीवृषभपक्षवदिति षष्ठमस्तुत्यर्थः ॥ ६ ॥

नन्वेतद्व्यतिरिक्तेषु मूलनायकेषु सत्सु कथं तत्संबन्धिनी स्तुतिर्भवति ? उच्यते तदा विवक्षाप्राधान्यादग्रं एकं कंचिज्जिनमधिकृत्य पूर्वं पठनीया, तत्र चैवमर्थो व्याक्रियते तद्यथा-हे अभयद ! हे जिन ! त्वं सतां-लक्ष्मी संयुतां शान्तिं कुरुष्व, केषु ? श्रीनाभिनन्दनज-

नेषु, त्वं किं विशिष्टः? गुणप्रवरपार्श्वगवर्द्धमान इत्येतच्छ्रीशान्ति-
जिनपक्षवदित्यवसेयं हे आकरतागम ! आकरात् पूर्वोक्तात्, ताया-
लक्ष्म्या, आगमो यस्य स तथा तस्य संबोधनम् । यद्वा हे अकर-
तागमेति पूर्ववद् व्याख्येयं शेषमन्यत्सर्वं श्रीयुगादि जिनपक्षवदिति
सप्तमस्तुत्यर्थः ॥ ७ ॥

अथ समस्तजिनवरकदम्बकमुद्दिश्य द्वितीयवारमपीयमध्य
यनीया तत्र चैवमर्थ आविष्क्रियते स च यथा—हे अभयदाकर !
अभदा जिनास्तेषामाकरः समूहोऽभयदाकरस्तस्य संबोधनम् ।
“ यथा निकरस्तथाऽऽकरोऽपि समूहार्थेऽस्त्यभिधानचिंतामव्यव-
चूरो । ” त्वं सतां-कमलान्वितां, शान्तिं कुरुष्व, केषु? श्रीनाभिन-
न्दनजनेषु इति, गुणप्रवरपार्श्वगवर्द्धमान इति च श्रीशान्तिवत्,
हे तागम ! ताया-लक्ष्म्या आगमो यस्य यस्माद्वा स तागमस्तस्य
संबोधनम् । शेषं सर्वं श्रीयुगादिदेववदिति अष्टमस्तुत्यर्थः ॥ ८ ॥

अथ सिद्धान्त मभिप्रेत्य तृतीयवारमपि एषा एवोच्चारणीया
तत्रायमर्थः यथा हे आगम ! सतां-पूर्वोक्तां शान्तिं त्वं कुरुष्व, केषु?
श्री नाभिनन्दनजनेषु इति श्रीशान्तिजिनवत्, हे अनेमे ! न
विद्यते नेमाऽवधिर्मर्यादा खंडो वा यस्या सा अनेमा, अनेमा निः-
सीमा अखंडा वा ईर्लक्ष्मोर्यस्य सोऽनेमेस्तस्य संबोधनम् । “ धर्मे
दानादिके नेमस्त्वर्द्धप्राकारगर्त्तयोः, अवधौ कैतवे काले ” (द्वि०
का० श्लो० ३३६-३३७) इत्यनेकार्थवचनात् । यद्वा हे अनेमे !
नेमः-कैतवं इः कामश्चेति द्वन्द्वः तनो न भवतः नेमयौ कैतयकामौ
यस्मात् सोऽनेमेस्तस्य संबोधनम् । हे अनेमे ! त्वं किं विशिष्टः ?

गुणप्रवरपार्श्वगवर्द्धमानः-गुणैः प्रवराः पार्श्वगाः आकर्णयितारो जनास्तैर्वर्द्धमानः । हे अभयदाकर ! न विद्यंते भयदाकरतानि पूर्वोक्तरूपाणि यस्मात्स तथा तस्य संबोधनम् । इत्येक एवार्थः । अन्यत्सर्वं श्रीआदिदेववदिति नवमस्तुत्यर्थः ॥ ९ ॥

अथाधिष्ठायकदेवं समुद्दिश्य चतुर्थवारमप्येषैव कथनीया तत्रायमर्थः प्रादुष्क्रियते यथा हे अर्हद्यक्षप्रभो ! यक्षाणां प्रभुः यक्ष-प्रभुः अर्हतः यक्षप्रभुरर्हद्यक्षप्रभुस्तस्य संबोधनम् । अथवा हे अर्हद्यक्ष ! हे प्रभो ! हे स्वामिन् ! इति पृथक् पद, त्वं सतां लक्ष्मीयुक्तां शान्तिं कुरुष्व, केषु ? श्री नाभिनन्दनजनेषु इति श्रीशान्तिदेववदेव । त्वं किं विशिष्टः ? गुणप्रवरपार्श्वगवर्द्धमानः-गुणैः प्रवराः पार्श्वगा देवदेव्यादयो भृत्यास्तैर्वर्द्धमानः । हे अभयदाकर ! हे तागम ! इत्यामंत्रणद्वयं प्रकारान्तरेण द्वितीयवारं पूर्वं व्याख्यात तथैवैकोऽर्थः अन्येषामर्थानामसंभवित्वात् अन्यत्सर्वं श्रीऋषभजिनपक्षवदिति दशमस्तुत्यर्थः ॥ १० ॥

अथाभीप्सितगुरुवर्णनत्वेनेयमपि स्तुतिः प्रकटनीया तत्रार्थो यथा-हे विजयदानगुरो ! सतां-लक्ष्मीसहितां शान्तिं कुरुष्व, केषु ? श्रीनाभिनन्दनजनेषु इति श्रीशान्तिवत् । त्वं किं विशिष्टः ? गुण-प्रवरपार्श्वगवर्द्धमानः-गुणैः प्रवराः पार्श्वगाः श्रीहोरविजयसूरि-प्रसुरा विनेयविशेषास्तैर्वर्द्धमानः, त्वं किं विशिष्टः ? प्रसन्नः, केषां ? सतां अन्यत्सर्वं श्रीमारुदेवदेववदिति एकादशमोऽर्थः ॥ ११ ॥
गोतिः-श्री विजयदानसूरे विनेयशिथुना कृता स्तुतिरियं तां ।

संशोधयन्तु विबुधाः येऽमत्सरा मय्यनुग्रहं कृत्वा ॥ १ ॥

इति श्रीआदिनाथ १ श्रीअभिनन्दन २ श्रीशान्ति ३ श्रोनेमि
४ श्रीपार्श्व ५ श्रीवीर ६ श्रीसाधारणजिनानां ७ तथा श्री५वि-
जयदानसूरीन्द्राणां स्तुत्यवचूरिः संपूर्णा ॥

॥ षट् सन्धाना स्तुतिः ॥

श्रीमत्सार्वान्नमस्कृत्य, सर्वानेकस्तुतेरियम् ।

व्याख्या प्रतन्यते षड्भिः, प्रकारैर्बोधहेतवे ॥ १ ॥

सा चेयम्-श्रीवर्द्धमानाजितभारतीशा, वृधोधरायां यशसांभसेव ।

त्वमेवबल्लीजिनराजराजी-स्तुतानिशं संमददात्तपुंसाम् ॥ १ ॥

इति श्रीअजितनाथ १ श्रीवीरजिन २ श्रीसाधारण ३ जिनानां
स्तुतिः संपूर्णा ॥

व्याख्या-हे श्रीवर्द्धमान ! श्रियाऽष्टमहाप्रातिहार्यरूपया वर्द्ध-
मानस्तस्य संबोधनम् । हे अजित ! यद्वा श्रिया वर्द्धमानश्चासौ
अजितश्चेति कर्मधारयस्तस्य संबोधनम् । हे भारतीश ! भया-का-
न्त्या रतीशः कंदर्पः स तथा तस्य संबोधनम् । कंदर्पवद्रूप इत्यर्थः ।
हे जिन ! जयति रागादिशत्रुनिति जिनस्तस्य संबोधनम् । हे राजरा-
जीस्तुत ! राज्ञां-भूपतीनां राजी-श्रेणिस्तया स्तुतस्तस्य संबोधनम् ।

यद्वा हे जिनराजराजीस्तुत ! जिनाः-सामान्य केवलिनः, राजानश्च प्रतीता एव, तेषां राजी-श्रेणिस्तया स्तुतस्य संबोधनम् । कथम् ? अनिशं निरंतरं हे संमदद ! संमदो हर्षरतं ददातीति संमददस्तस्य संबोधनम् । केषाम् ? आप्तपुंसाम् आप्ताः-सत्याः ये पुमांसस्तेषामित्यर्थः “ आप्तो लब्धे च सत्ये चाप्ताप्तिः संबद्धलाभयो ” (द्वि० का० श्लो० १७२) रित्यनेकार्थवचनात् । यद्वा हे संमदद ! सम्-सामस्त्ये-न, मदं द्यति-च्छिनत्तीति संमददः तस्य संबोधनम्, केषां ? पुंसां, हे आप्त ! देवाधिदेव ! “ देवाधिदेव-बोधिद-पुरुषोत्तम-वीतरागाप्ता ” (प्र० का० श्लो० २५) रित्यभिधानचिन्तामणिवचनात् । त्वमेव, धरायां-पृथिव्यां, यशसा अवृधः वृद्धिं प्राप्तवानित्यर्थः, अत्र एव-कारोऽन्ययोगव्यवच्छेदार्थः, इव यथा, अभसा-वारिणा, वल्ली, वृद्धिं प्राप्नोति तथा त्वमपि यशसा वृद्धिं प्राप्तवान् । ननु अवृध इति क्रियापदं आत्मनेपदिधातुत्वात्कथं संजायतीतीति चेदुच्यते “ द्युद्-भ्योऽद्यतन्यां वे ” ति (सि० ३ । ३ । ४४ ।) सूत्रेणाद्यतनीविषये द्युता-दीनां धातूनाम् आत्मनेपदस्य वैकल्पिकत्वात्परस्मैपदमिति “ लृदि-द्द्युतादि पुष्पादेः परस्मै (सि० ३ । ४ । ६४) इति सूत्रेण कर्तर्यङ् ङिस्त्वान्नगुणः इत्यादिनाऽवृधः इति प्रयोगसिद्धिः इयं कदा श्रीअ-जितनाथ एव मूलनायकस्तदा तं जिनं स्वीकृत्य प्रथममध्ययनीया इति प्रथमस्तुत्यर्थः ॥ १ ॥

यदा श्रीवीरजिनो मूलनायकस्तदापीयं तमंगीकृत्य पूर्वं वक्तव्या तत्रचेत्यमर्थः प्रतन्यते-यथा हे श्रीवर्द्धमान ! श्रिया-पूर्वव्यावर्णित-रूपया युतो वर्द्धमानः श्रीवर्द्धमानस्तस्य संबोधनम् । हे आजितभार-

तीश ! आसमन्तात् जितो भया कान्त्या रतीशो येनासौ आजित-
भारतीशस्तस्य संबोधनम् । अथवा हे अजित ! न जितो देवेन्द्रादिभि-
रित्यजितस्तस्य संबोधनम् । हे भारतीश ! इति पूर्ववत् । यद्वा हे
अजितभ ! अजिता भा कान्तिर्यस्यासौ अजितभस्तस्य संबोधनम्
अनेनानुपमकान्तिमत्त्वं सूचितम् । हे अरतीश ! न विद्यते रतीशः
कंदर्पो यस्यासौ अरतीशस्तस्य संबोधनम् । त्वमेव धराया यशसाऽ-
वृधः अन्यच्छेषम्—श्रीअजितजिनपक्षवदिति द्वितीयस्तुत्यर्थः ॥२॥

यदैताभ्यां तीर्थकृद्भ्यामन्यः कश्चिन्मूलनायकस्तदा विवक्षाप्रा-
धान्यादेव तं अग्रं जिनं चेतसि अधिकृत्य एषापि पूर्वमुच्चार्या तत्राऽर्थो
यथा हे आप्त ! हे जिनेश्वर ! त्वमेव धरायां यशसाऽवृधः हे वर्द्धमान !
इत्यजितजिनवत् हे आजितभारतीश ! अस्यार्थस्त्रिधापि श्रीवीरपक्षवत्
शेषं सर्वं श्रीअजितपक्षवदिति तृतीयस्तुत्यर्थः ॥ ३ ॥

अथ समस्त जिनवरश्रेणिमुद्दिश्यापि द्वितीयवारमेषैव भगनी-
या तत्र चायमर्थः प्रकाश्यते यथा हे जिनराजराजि ! जिनानां सा-
मान्यकेवलानां मध्ये राजंते शोभन्ते इति जिनराजास्तेषां राजी-श्रेणिः
सा तथा तस्याः संबोधनम् । त्वमेव धरायां यशसा अवृधः त्वं किं
विशिष्टा ? ईस्तुता ईर्लक्ष्मीस्तया स्तुता । श्रीवर्द्धमाना इत्यजित
जिनवत् । आजितभारतीशा अस्यार्थो द्विधाऽपि श्रीमहावीरवत् परं
स्त्रीलिंगकर्तृविशेषणत्वेन व्याख्येयमित्येतत्पदद्वयम् । हे अजित ! हे
भारतीश ! इत्यामंत्रणद्वयस्य स्त्रीलिंगेऽसंभवित्वादत्र नोररोक्तं ।
त्वं किं विशिष्टा ? संमददा संमदो हर्षस्तं ददातीति संमददा, केषाम् ?
आप्तपुंसां अन्यच्छेषं श्रीअजितपक्षवदिति चतुर्थस्तुत्यर्थः ॥ ४ ॥

अथ श्रुतज्ञानहेतुभूतां श्रीभगवद्गिरिमाश्रित्य तृतीयवारमपीयं कथितव्या तत्रार्थो यथा हे अजितभारति ! न जिता कुतीर्थिकं वादिभिरित्यजिता अजिता चासौ भारती चाजितभारती तस्याः संबोधनम् । केषां ? जिनानामितिगम्यं । त्वमेव धरायां यशसा अवृधः । त्वं किं विशिष्टा ? श्रीवर्द्धमाना । पुनः किं विशिष्टा ! ईशा स्वामिनी । यद्वा, ईशा समर्था । त्वं किं वशिष्टा ? जिनराजराजीस्तुता, जिनाः—छद्मस्थवीतरागाः केवलिनो वा राजानश्च तेषां राजी श्रेणिस्तया स्तुता । कथमनिशं, त्वं किं विशिष्टा ? समददा केषां ? आप्तपुंसाम् । दृष्टान्तस्तु श्रीअजितजिनपक्षवदिति पंचमस्तुत्यर्थः ॥ ५ ॥

अथाधिष्ठायिकां सरस्वतीदेवीं उररोक्त्य चतुर्थवारमप्येषा एव वाच्या, तत्र चैवमर्थः कथ्यते तद्यथा हे अजितभारति ! न जिता देवादिभिरित्यजिता अजिता चासौ भारती चाजितभारती तस्याः संबोधनम् । त्वमेव धरायां यशसा अवृधः, त्वं किं विशिष्टा ? श्रीवर्द्धमाना । पुनस्त्वं किं विशिष्टा, ईशा इति श्रीभगवद्विर्वत्, त्वं किं विशिष्टा ? जिनराजराजीस्तुता इत्यपि भगवद्विर्वत्, परं तत्संबन्धिस्वरूपकथनेन । त्वं किं विशिष्टा ? समददा, केषां ? आप्तपुसां अर्थः सर्वोऽपि श्रीअजितजिनवदिति षष्ठमस्तुत्यर्थः ॥ ६ ॥

श्रीमद्विजयदानाह—सूरीन्द्राणां प्रसादतः ।

मयाऽस्याः संस्तुतेष्टीका कृता संशोध्यतां बुधैः ॥ १ ॥

इति श्रीअजितजिन १ श्रीविरजिन २ श्रीसाधारणजिनानां ३ स्तुत्यवचूरिः संपूर्णा । ग्रंथाग्रं १७५ संवत् १६१९ वर्षे कार्तिके वदि अष्टम्यां गुरौ लिखितं पुस्तकमिदं.

॥ अथविद्वद्गोष्ठी ॥

श्रीभोजराजसभायां, पंचशतपण्डितपूरितायां, विद्यागुणगो-
ष्ठ्यां, जायमानायां । श्रीधनपालपंडितेन, जिनधर्मरतेन, राज्ञोऽग्रे
प्रोक्तम्-येषां न विद्या, न तपो, न दानं, न चापि शीलं, न गुणो, न
धर्मः (न च धर्मबुद्धिः) ते मर्त्यलोके भूवि भारभूता, मनुष्यरूपेण
मृगाश्चरन्ति ॥ १ ॥

इति पण्डितवचनं श्रुत्वा मृगः प्राह-ममेदृशरोपमानं कस्मादु-
च्यते-यतः-स्वरे शीर्षं जने मांसं, त्वचं च ब्रह्मचारिणि ।

शृङ्ग योगीश्वरे दद्यां, मृतः स्त्रीषु स्वलोचने ॥ २ ॥

तेन ममैवंविधमनुष्योपमानं न युक्तं, ततः, पुनरपरपण्डितेनोक्तं-
येषां न विद्या० मनुष्यरूपाः पशवश्चरन्ति ॥ ३ ॥

इति श्रुत्वा गौराह—

तृणमपि दुग्धं धवलं, छगणं गेहस्य मण्डनं भवति (परमं) ।

रोगापहारि मूत्रं, पुच्छं सुरकोटिसंस्थानं ॥ ४ ॥

तेनैतदप्युपमानं न युक्तम्, ततोऽन्येनोक्तम् येषां न विद्या०

मनुष्यरूपाणि तृणानि मन्ये ॥ ५ ॥

इति श्रुत्वा तृणजातिराह-गवि दुग्धं रणे ग्रीष्मे, वर्षहिमंतयोरपि ।

नृणां त्राणमहं स्यां तत्, तत्समत्वं कथं मम ॥ ६ ॥

सामान्योपमानं महतां न रोचते-(अपरेणोक्तम्) येषां न विद्या०

मनुष्यरूपैश्च भवन्ति वृक्षाः ॥ ७ ॥

वृक्षाः प्राहुः—च्छायां कुर्मो वयं लोके, फलपुष्पाणि दद्महे ।

पक्षिणां सर्वदाधारा, गृहादीनां च हेतवः ॥ ८ ॥

परोपकारिणां निरुपकारिणां साम्यं कथं ? पुनः कवीश्वरेणोक्तम्—
येषां न विद्या० मनुष्यरूपेण हि धूलिपुञ्जाः ॥ ९ ॥

इति श्रुत्वा रेणुराह— कारयामि शिशुक्रिडां, पङ्कनाशं करोमि च ।
मत्तोऽजनि रजःपर्व, लेखे क्षिप्तं फलप्रदम् ॥ १० ॥

पुनरपरेण विदुरेणोक्तम्—येषां न विद्या०
मनुष्यरूपा भषणस्वरूपाः ॥ ११ ॥

ततः श्वा प्राह—स्वामिभक्तः सुचैतन्यः, स्वल्पनिद्रः सदोद्यमी ।
अल्पसंतोषवान् शूरः, तस्मात् तत्तुल्यता कथम् ॥ १२ ॥

तेन ततोऽधिक गुणोऽहम् कथं समः, पुनः प्रवीणेन प्रोक्तम्—येषां न
विद्या० मनुष्यरूपेण खराः स्फुरन्ति ॥ १३ ॥

इति श्रुत्वा खरः प्राह—श्रीतोष्णं नैव जानामि, भारं सर्वं वहामि च ।
तृणभक्षणसंतुष्टः, सदाऽपि प्राज्वलाननः ॥ १४ ॥

पुनः कोविदेन गदितम्— येषां न विद्या०
मनुष्यरूपेण भवन्ति काकाः ॥ १५ ॥

इत्युक्ते काकः प्राह—प्रियं दूरं गतं गेह—प्राप्तं जानामि तत्क्षणात् ।
न विश्वसामि कस्यापि, काले चालयकारकः ॥ १६ ॥

अहं तु बहुगुणः कथं तत्सदृशः स्याम् ? पुनरपरो निपुणो बभाण—
येषां न विद्या० मनुष्यरूपेण भवन्ति चोष्टाः ॥ १७ ॥

उष्ट्रः प्राह— वपुर्विषमसंस्थानं, कर्णज्वरकरोरवः ।

करमेणाशु गत्यैवाऽच्छादिता दोषसंततिः ॥ १८ ॥

[एकस्यां घटिकायां योजनगामी सदा नृपतिमान्यः

भारोद्वहनसमर्थः कथं सपो निगुणैः सार्द्धम्]

एकेनैवगुणेन राजमान्यः स्यां चन्दनवत्, अपरः प्राह-येषां न विद्या०
मनुष्यरूपेण च भस्मरूपाः ॥ १९ ॥

रक्षा प्राह- मूढकमध्ये क्षिप्ता, करोम्यहं सकलधान्यरक्षां द्राग् ।
मां वन्दन्ते मनुजाः; सुखशुद्धिकरी सुगंधा च ॥ २० ॥

विदुषा प्रोक्तम्—

येषां न विद्या, न तपो, न दानं, न चापि शीलं, न गुणो, न धर्मः
(न च धर्मबुद्धिः) ।
ते मर्त्यलोकं भुवि भारभूताः, जानाम्यहं नैव च कीदृशाः स्युः ॥ २१ ॥

॥ इति विद्वद्गोष्ठी समाप्ता ॥

नरवृत्ताष्टकम्.

दक्षो दानं स्तब्धो, दुर्मन्त्री शुष्कमिन्धनं त्यजति ।

अर्थकृतुश्च लोके, नरस्य वृत्ताष्टकं नाम ॥ १ ॥

दक्षः श्रियमधिगच्छति, पथ्याशी ^१कल्पतां सुखमरोजी ।

उद्युक्तो विद्यान्तं, धर्मार्थयशांसि च विनीतः ॥ २ ॥

दानं दरिद्रस्य विभोः प्रशान्ति-र्युनां तपो ज्ञानवतां च मौनम् ।

इच्छानिवृत्तिश्च सुखोचितानां, दया च भूतेषु दिवं नयन्ति ॥ ३ ॥

१ नीरोगताम्.

स्तब्धस्य नस्यति यशो विषमस्य मैत्री, नष्टक्रियस्य कुलमर्थपरस्य धर्मः।
विद्याफलं व्यसनिनः कृपणस्य सौख्यं, राज्यं प्रमत्तसचिवस्य न-
राधिपस्य ॥ ४ ॥

दुर्मैत्रिणं कमुपयान्ति न नीतिदोषाः, सन्तापयन्ति कमपथ्यभुजं न रोगाः।
कं श्रीर्न दर्पयति कं न निहन्ति मृत्युः, कं स्वीकृता न विषयाः परि-
तापयन्ति ॥ ५ ॥

शुष्केन्धनैर्वहिरूपैति वृद्धि, मूर्खेषु कोपश्चपलेषु शोकः।
कान्तासु कामो निपुणेषु वित्तं, धर्मो दयावत्सु श्रमत्सु धैर्यम् ॥ ६ ॥
त्यजति भयमकृतपापं, मित्राणि शठं प्रमादिनं विद्या।
ह्रीः कामिनमलसं श्रीः, स्त्री क्रूरं दुर्जनं लोकः ॥ ७ ॥

अर्थस्य मूलं निकृतिः क्षमा च, कामस्य वित्तं हि वपुर्वयश्च।
धर्मस्य दानं हि दया दमश्च, मोक्षस्य सर्वार्थनिवृत्तिरेव ॥ ८ ॥
ऋतौ विवाहे व्यसने रिपुक्षये, प्रियासु नारीष्वधनेषु बन्धुषु।
यश्चस्करे कर्मणि मित्रसंग्रहे-ष्वतिव्ययो नास्ति नराधिपाष्टसु ॥ ९ ॥

॥ इति नरवृत्ताष्टकम् ॥

॥ वानरवल्लभाष्टकम् ॥

माधुर्यमुत्साहसुजीर्णरूपं, श्रुतेन शाठ्येन जवो हि वैद्य।
नीतिप्रिया वानरवल्लभेद, -मुल्लिङ्गनावृत्तमुदं जहार ॥ १ ॥
माधुर्यं प्रमदाजनेषु ललितं, दाक्षिण्यमार्ये जने
शौर्यं शत्रुषु मार्दवं गुरुजने, धर्मिष्ठता साधुषु।

मर्मज्ञेष्वनुवर्तना बहुविधा, मानं जने गर्विते,
शाठ्यं पापजने नरस्य कथितं, पर्याप्तमष्टौ गुणाः ॥ २ ॥

उत्साहसंपन्नमदीर्घसूत्रं, क्रियाविधिज्ञं व्यसनेष्वसक्तम् ।
शुरं कृतज्ञं दृढसौहृदं च, लक्ष्मीः स्वयं वाञ्छति वासहेतोः ॥ ३ ॥
सुजीर्णमन्नं सुविचक्षणः सुतः, सुखाश्रिता स्त्रीर्नृपतिः सुसेवितः ।
सुचिन्त्य चोक्तं सुवाचार्थं सत्कृतं, सुदीर्घकालेऽपि न याति वि-
क्रियाम् ॥ ४ ॥

रूपं जरा सर्वं सुखं हि तृष्णा, खलेषु सेवा पुरुषाभिमानम् ।
याश्चा गुरुत्वं गुणमात्मपूजा, चिन्ता बलं हन्ति दयां च लक्ष्मीः ॥ ५ ॥
श्रुतेन बुद्धिर्व्यसनेन मूर्खता, प्रियेण नारी सलिलेन निम्नगा ।
निशा शशाङ्केन धृतिः समाधिना, नयेन चालंक्रियते नरेन्द्रता ॥ ६ ॥
शाठ्येन मित्रं कपटेन धर्मं, परोपतापेन समृद्धिभावम् ।
सुखेनं विद्यां परुषेण नारीं, वाञ्छन्ति ये व्यक्तमपण्डितास्ते ॥ ७ ॥
जवो हि सप्तेः परमं विभूषणं, त्रपाङ्गनायाः कृशता तपस्विनः ।
द्विजस्य विद्यैव मुनेरपि क्षमा, पराक्रमः शस्त्रबलोपजीविनः ॥ ८ ॥
वैद्यं पानरतं नटं कुपठितं, मूर्खं परिव्राजकं,
योधं कापुरुषं विटं विवयसं, स्वाध्यायहीनं द्विजम् ।
राज्यं बालनरेन्द्रमंत्रिरहितम्, मित्रं छलान्वेषिनं,
भार्या योवनगर्वितां पररताम्, मुञ्चन्ति ते पण्डिताः ॥ ९ ॥

॥ इति वानरवल्लभाष्टकम् ॥

॥ सत्पुरुषाष्टकम् ॥

श्रीतांशुस्ते केचित्. नम्रत्वे ये प्राप्ते करे विपदि ।

वाञ्छा सज्जनगर्वैः, सत्पुरुषाष्टकं गदितम्

॥ १ ॥

श्रीतांशुः किं मुघायामभवदुत सुधै-वाभवच्छीतरश्मा-

बाहोश्चिद् द्वावपीमौ मृगदृशिघटिता-वेतयोर्वा मृगाक्षी ।

एकैकं सज्जनाद्वा समजनि जनितः, सज्जनो वा किमेभिः,

संदेहश्चायमित्थं कथमपि मनसो, जीवतां न प्रयातः

॥ २ ॥

ते केचिन्निजकान्ति सुन्दरतया, चेतश्चमत्कारिणो,

दृश्यन्ते परमोत्सवं नयनयोः, संपादयन्तो जनाः ।

अन्तर्ये मनसः प्रविश्य सहसा, तैस्तैः स्वकीयैर्गुणै

राजन्मावधि नोत्तरन्ति हृदया-दुत्कीर्णं बिम्बा इव

॥ ३ ॥

नम्रत्वेनोन्नमन्तः परगुणनुतिभिः, स्वान् गुणान् ख्यापयन्तः,

पुष्णन्ति स्वीयमर्थं सततकृतमहा-रम्भयत्नाः परार्थे ।

क्षान्त्याचक्षेपरूक्षान् खरमुखरमुखान्, दुर्मुखान् दूषयन्तः,

सन्तः साश्चर्यचर्याः स्वयमिव मुनयो, वंदनीया भवन्ति

॥ ४ ॥

ये प्राप्ते व्यसनेऽध्यनाकुलधियः, संपत्सु नैवोन्नताः,

प्राप्ते नैव पराङ्मुखाः प्रणयिनि, प्राणोपयोगैरपि ।

हीमन्तः स्वगुणप्रपञ्चनविधा-वन्यस्तुताबुत्सुका

धिग्घात्रा निपुणेन तेऽपि न कृताः, कल्पान्तदीर्घायुषः

॥ ५ ॥

करे श्लाध्यस्त्यागः, शिरसि गुरुपादप्रणमनम्,

मुखे सत्या वाणा, क्रमकमलयोस्तीर्थगमनम् ।

हृदि स्वच्छावृत्तिः, श्रुतमधिगतं च श्रवणयोः,
 विनाऽप्यैश्वर्येण, स्फुरति महतां मण्डनमिदम् ॥ ६ ॥
 प्रिया नाय्यावृत्तिर्मलिनमसुभङ्गेप्यसुकर ।
 मसन्तो नाभ्यर्थ्याः, सुहृदपि न याच्यस्तनुधनः,
 विपद्गुच्चैःस्थेयं पदमनुविधेयं च महताम्,
 सतां केनोद्दिष्टं विषममसिधाराव्रतमिदम् ॥ ७ ॥
 वाञ्छा सज्जनसङ्गमे परगुणे, प्रीतिर्गुरौ नम्रता,
 विद्यायां व्यसनं स्वयोषिति रति-लोकपवादाद्भयम् ।
 भक्तिश्चार्हति शक्तिरात्मदमने, संसर्गपुक्तिः खले,
 यत्रैते निवसन्ति निर्मलगुणाः श्लाध्यास्त एव क्षितौ ॥ ८ ॥
 गर्वं नोद्वहते न निन्दति परं, नो भाषते निष्ठुरम्,
 उक्तं केनचिदप्रियेण सहते, क्रोधं न चालंबते ।
 श्रुत्वा काव्यमलक्षणं परकृतं, संतिष्ठते मूकवत्,
 दोषं च्छादयते स्वयं न कुरुते, एतत्सतां चेष्टितम् ॥ ९ ॥
 ग्रं. ॥ २० ॥

॥ इति सत्पुरुषाष्टकम् ॥

॥ અથ સજ્જનચિત્તવલ્લભઃ ॥

નત્વા વીરજિનં જગત્રયગુરું મુક્તિશ્રિયો વલ્લભં,

પુષ્પેષુક્ષયનીતબાણનિવહં સંસારદુઃસ્વાપહમ્ ॥

વક્ષ્યે ભવ્યજનપ્રબોધજનનં ગ્રંથં સમાસાદહં,

નામ્ના સજ્જનચિત્તવલ્લભમિમં શૃણ્વંતુ સંતો જનાઃ ॥ ૧ ॥

શબ્દાર્થ—ત્રણ જગત્ના ગુરુ, મુક્તિરૂપ લક્ષ્મીના પતિ, કામના બાણ સમૂહને ક્ષય કરનારા અને સંસારનાં દુઃખને નાશ કરનારા શ્રી વીર પ્રભુને નમસ્કાર કરીને ભવ્ય માણસોને જ્ઞાન પ્રગટ કરનારા આ સજ્જનચિત્તવલ્લભ નામના ગ્રંથને સંક્ષેપથી કહું છું, તેને સંત પુરુષો સાંભલો ॥ ૧ ॥

રાત્રિશ્ચંદ્રમસા વિનાબ્જનિવહૈર્નો ભાતિ પદ્માકરો,

યદ્વત્પંડિતલોકવર્જિતસભા દંતીવ દંતં વિના ॥

પુષ્પં ગંધવિવર્જિતં મૃતપતિઃ સ્ત્રી ચેહ તદ્દન્મુનિઃ,

ચારિત્રેણ વિના ન ભાતિ સતતં યદ્યપ્યસૌ શાસ્ત્રવાન્ ॥ ૨ ॥

શબ્દાર્થ—જેમ રાત્રી ચંદ્ર વિના, તલાવ કમલોના સમૂહ વિના, સભા પંડિતલોક વિના, હાથી દાંત વિના, પુષ્પ ગંધ વિના અને સ્ત્રી પતિ વિના નથી શોભતી તેમ જોકે શાસ્ત્રનો જાણ એવો પણ મુનિ ચારિત્ર વિના શોભતો નથી ॥ ૨ ॥

કિં વસ્ત્રત્યજનેન મો મુનિરસાવેતાવતા જાયતે,
ક્ષ્વેદેન ચ્યુતપન્નગો ગતવિષઃ કિં જાતવાન મૂતલે ॥

મૂલં કિં તપસઃ ક્ષમેંદ્રિયજયઃ સત્યં સદાચારતા-
રાગાદીંશ્ચ વિભર્તિ ચેન્ન સ યતિર્લિંગો ભવેત્કેવલમ્ ॥ ૩ ॥

શબ્દાર્થ— અરે ! વસ્ત્રને ત્યજવાથી શું ? આ પુરુષ એ વસ્ત્રને ત્યજી દેવાથી શું મુનિ થાય ? અર્થાત્ ન થાય. વિષ ધ્રુવી પહેલો અર્થાત્ વિષ રહિત એવો સર્પ શું પૃથ્વીને વિષે થાય ધ્રુવી ? અર્થાત્ ન થાય, તપનું મૂલ ક્ષમા, ઇન્દ્રિયજય, સત્ય અને સદાચારપણું છે છતાં જો યતિ રાગાદિકને ધારણ કરે છે તો તે યતિ નહિ, પરંતુ માત્ર લિંગધારી કહેવાય ॥ ૩ ॥

કિં દીક્ષાગ્રહણેન મો યદિ ધનાકાંક્ષા ભવેચ્ચેતસિ,
કિં ગાર્હસ્થ્યમનેન વેષધરણેનામુદરં મન્યસે ॥
દ્રવ્જોપાર્જન ચિત્તમેવઃ કથયત્યભ્યંતરસ્થાંગજં,
નો ચેદર્થપરિગ્રહગ્રહમતિર્મિક્ષોર્ન સંપદ્યતે ॥ ૪ ॥

શબ્દાર્થ— હે યતિ ! જો ધનની ઇચ્છા થાય તો દીક્ષા લેવાથી શું ? કારણકે, એ યતિવેષને ધારણ કરવાથી ગ્રહસ્થપણને તું શું સ્વોટો માને છે ? દ્રવ્ય મેલવવાનું ચિત્તજ અંતરના કામને દેવાડી આપે છે અને જો અંતરનો કામવિકાર ન હોય તો સાધુને ધનને અને સ્ત્રીને ગ્રહણ કરવાની ઇચ્છા થતીજ નથી. ॥૪॥

યોષાપંડકગોવિવર્જિતપદે સંતિષ્ઠ મિક્ષો સદા,
શ્રુક્તાહારમકારિતં પરગૃહે લબ્ધં યથાસંભવમ્ ॥

મહુધાવશ્યકસત્ક્રિયાસુ નિરતો ધર્માદિરાગં વહન્ ,
સાર્દ્ધં યોગિભિરાત્મપાવનપરૈ રત્નત્રયાલંકૃતૈઃ ॥ ૫ ॥

શબ્દાર્થ—હે સાધો ! સ્ત્રી, જીવ તથા પશુ વિનાના સ્થાનકને વિષે નિરંતર રહે અને પારકે ઘરે નહિ કરાવેલા તેમજ અવસર પ્રમાણે મલેલા આહારને ભોજન કર. વલી આત્માથી પવિત્ર તેમજ જ્ઞાન, વર્ત્તન અને ચારિત્રરૂપ ત્રણ રત્નોથી સુશોભિત એવા યોગી પુરુષોની સાથે ધર્માદિ રાગ કરતો છતો છ પ્રકારની આવશ્યક ક્રિયાને વિષે તત્પર થા. ॥ ૫ ॥

દુર્ગંધ વદનં વપુર્મલગૃહં ભિક્ષાટનાદ્ભોજનમ્,
શય્યાસ્થંદિલભૂમિષુ પ્રતિદિનં કટ્યાં ન તે કર્પટમ્ ॥
મુંડં મુંડિતમર્દ્દદગ્ધશબવત્ત્વં દૃશ્યસે ભો જનૈઃ,
સાધોઽધ્યાપ્યબલાજનસ્ય ભવતો ગોષ્ઠી કથં રોચતે ॥ ૬ ॥

શબ્દાર્થ—મુલ્ક દુર્ગંધવાળું, શરીર મલનું ઘર, ભિક્ષા માગવાથી ભોજન, પ્રતિ દિવસ પૃથ્વીને વિષે શયન, કેડ ઉપર વસ્યા પણ નહિ પૂરું, અર્ધા શબની પેટે માથું મુંડેલું. આ પ્રમાણે આકૃતિવાળા તને હશેનાં માણસો જૂવે છે છતાં હે સાધો ! તને આજ સુધી સ્ત્રીયોત્તી સાથે વાતો કરવી કેમ રહે છે ? ॥ ૬ ॥

અંગં શોણિતશુક્રસંભવમિદં મેદોસ્થિમજ્જાક્ષુલં,
બાહ્યે માક્ષિકપત્રસન્નિભમહો ચર્માઢિતં સક્તઃ ॥
નો ચેત્કાકટ્ટકાદિભિર્વપુરહો જાયેત ભક્ષ્યં ધ્રુવમ્ ॥
દૃષ્ટ્વાચાપિ શરીરપચ્ચનિ કથં નિર્વેદના નાસ્તિ તે ॥ ૭ ॥

શબ્દાર્થ—આ શરીર રુધિર અને વીર્યથી ઉત્પન્ન થયું છે. તે-મજ તે ચરબી, હાડકા અને સ્નાયુથી भरपुर છે. વલી બહારના ભાગમાં માંચીઓની પાંચોના સરચી ચામડીથી ચારે તરફ ઢંકાયેલું છે. જો આ વર્ણન કરવા પ્રમાણે શરીર ન હોય તો તે શરીર કાગડા અને નાર વિગેરે જીવોથી આશ્ચર્યકારી રીતે ભક્ષણ કરાય છે, તેવા શરીરને જોડેને પળ તને તે શરીર ઉપર વૈરાગ્ય કેમ નથી થતો.

સ્ત્રીणां भावविलासविभ्रमगतिं दृष्ट्वानुरागं मनाक्,
मागास्त्वं विषवृक्षपक्वफलवत्सुस्वादवंत्यस्तदा ॥
ईषत्सेवनमात्रतोऽपि मरणं पुंसां प्रयच्छन्ति भो,
तस्मात् दृष्टिविषादिवत्परिहर त्वं दूरतोऽमृत्यवे ॥ ८ ॥

શબ્દાર્થ—સ્ત્રીયોના શૃંગારાદિ વિલાસની વિભ્રમવાલી ગતિ-ને જોઈ તું જરા પળ રાગ ન કર. કારણકે, તે પક્ત જોવાને અવ-સરે વિષવૃક્ષનાં પાકેલાં ફળનો પેટે ઉત્તમ સ્વાદવાલી દેખાય છે. પરંતુ હે મુનિ ! તે સ્ત્રી જરાપળ સેવન કરવાથી માણસોને મૃત્યુ આપે છે, માટે તે સ્ત્રીયોને તું ત્હારાં પોતાનાં જીવિતને માટે દૃષ્ટિ-વિષસર્પની પેટે દૂરથી ત્યજી દે. ॥ ૮ ॥

यद्यद्वाञ्छसि तत्तदेव वपुषे दत्तं सुपुष्टं त्वया,
सार्द्धं नैति तथापि ते जडमते मित्रादयो यांति किम् ॥
पुण्यं पापमिति द्वयं च भवतः पृष्टेऽनुयायिष्यते,
तस्मात्त्वं न कथा मनागपि महामोहं शरीरादिषु ॥ ९ ॥

શબ્દાર્થ—તું જે જે વસ્તુની ઇચ્છા કરે છે તે તે વસ્તુ તેં શરીરને આપીને તેને પુષ્ટ બનાવી દીધું, તોપણ હે જડબુદ્ધિ ! તે શરીર ત્હારી સાથે આવવાનું નથી. વલી શું મિત્રાદિ આવવાના છે ? અર્થાત્ તેઓ પણ આવવાના નથી. પરંતુ પુણ્ય અને પાપ એ બંને ત્હારી પાછલ આવવાના છે, માટે તું શરીરાદિકને વિષે જરા પણ મહા મોહ ન કર. ॥ ૯ ॥

અષ્ટાવિંશતિભેદમાત્મનિ પુરા સંરોપ્ય સાધૌ વૃત્તં,
સાક્ષીકૃત્ય જિનાન ગુરુનપિ કિયત્કાલં ત્વયા પાલિતમ્ ॥
મક્તુ વાઙ્છસિ શીતવાતવિહતો ભૂત્વાધુના તદ્વૃત્તં,
દારિદ્ર્યોપહઃ સ્વવાંતમશનં શુંક્ટે ક્ષુધાર્તોઽપિ કિમ્ ॥ ૧૦ ॥

શબ્દાર્થ—હે સાધુ! તેં શ્રી જિનેશ્વરને તથા ગુરુને સાક્ષી કરી અઠ્ઠાવિશ ભેદવાલા સાધુ વ્રતને અંગીકાર કરીને કેટલોક કાલ પાલ્યું છે. વલી હમણાં તે તું વિષયરૂપ વાયુથી હણાયો છતો થઈને તેને ભાંગવાની ઇચ્છા કરે છે. પરંતુ દારિદ્ર્યથી હણાયેલો એવો પણ શુભ્યો માણસ શું પોતાના વમન કરેલા પદાર્થને સ્વાય સ્વરો ? અર્થાત્ ન સ્વાય. ॥ ૧૦ ॥

સૌર્યં વાંછસિ કિં ત્વયા ગતમ્ભવે દાનં તપો વા કૃતં,
નો ચેત્ત્વં કિમિહૈવમેવ લભસે લબ્ધં તદત્રાગતમ્ ॥
ધાન્યં કિં લભતે વિનાપિ વપનં લોકે કુટુંબીજનો—
દેહે કીટકભક્ષિતેષ્ણસદૃશે મોહં ત્વયા મા કૃયાઃ ॥ ૧૧ ॥

શબ્દાર્થ—હે સાધુ ! તું દેહ સુખની ઇચ્છા કરે છે ? તો શું તૈં પૂર્વભવે દાન અથવા તપ કર્યું છે ? જો તૈં દાન અથવા તપ સચી કર્યું તો તું આ ભવમાં શું પામવાનો છે ? અને સુખ પ્રાપ્ત કરવાની ઇચ્છાથી જે શુભાશુભ કર્મ કર્યું છે તે આ ભવમાં તેનો મેલેજ સાપ્ત થયેલું છે. દૃષ્ટાંત કહે છે કે, લોકમાં કળ્પી લોક શું વાવ્યા વિના વ્યારે પળ ધાન્ય પામે સ્વરા ? માટે કોડાથી ભક્ષણ કરાયેલી શેર-ડીના સરસા દેહને વિષે વૃથા મોહ ન કર. ॥ ૧૧ ॥

યત્કાલે લઘુભાંડમંડિતકસો ભૂત્વા પરેષાં શૃહે,
 ભિક્ષાર્થં ભ્રમસે તદાપિ ભવતો માનાપમાનો નહિ ॥
 ભિક્ષો તાપસવૃત્તિતઃ કદશનાત્કિં તપ્સ્યસેઽહર્નિશં,
 શ્રેયોર્થં કિલ સઘ્નતે મુનિવરૈર્બાધા હુધાશુઙ્ગવા ॥ ૧૨ ॥

શબ્દાર્થ—જે અવસરે ન્હાનાં પાત્રોથી શુશોમિત હાથવાલો યદ્ લોકોનાં ઘરને વિષે ભિક્ષાને માટે ભ્રમે છે ત્યારે પળ તને માન અપ-માન થતું નથી, હે સાધુ ! તો પછી તાપસવૃત્તિને લીધે કુત્સિત આહારથી રાતદિવસ શા માટે સ્વેદ કરે છે ? કારણ ઉત્તમ મુનિઓ કલ્યાણને માટે મુખ આદિથી ઉત્પન્ન થયેલી બહુ પીડાઓને નિશ્ચે સહન કરે છે.

एकाकी विहरत्यनःस्थितबलिवर्दी यथा स्वेच्छया,
 योषामध्यस्तस्त्वमेवमपि भो त्यक्त्वात्मयूथं यते ॥
 तस्मिन्नेदभिलाषता न भवतः किं भ्राम्यसि मत्पहम्,
 मध्ये साधुजनस्य तिष्ठसि न किं कृत्वा सदात्रस्तस्य ॥ १३ ॥

શબ્દાર્થ—હે મુનિ ! જેમ ગાડીમાં જોડાયેલો એક બલદ પોતાની મરજી મુજબ ક્રીડા કરે છે તેમ તું પણ પોતાના સમૂહને (મુનિ-સમૂહને) ત્યજી દઈ સ્ત્રીઓના મધ્યમાં આસક્ત થયો છતો ક્રીડા કરે છે. જો કદાપિ ત્યારે તે સ્ત્રીઓની ઇચ્છા ન હોય તો તું તેઓના મધ્યે નિરંતર શ્વા માટે ફરે છે અને સદાચાર પાલીને સાધુઓના સમૂહને વિષે કેમ નથી રહેતો ? ॥ ૧૩ ॥

ક્રીતાન્નં ભવતો ભવેત્કદશને રોષસ્તદા શ્લાઘ્યતે,
ભિક્ષાયાં યદવાપ્યતે યતિજનૈસ્તદ્ભૂજ્યતે સાદરાત્ ॥
ભિક્ષો ભાટકસંઘસન્નિભતનોઃ પુષ્ટિં વૃથા મા કૃયાઃ,
પૂર્ણે કિં દિવસાવધૌ ક્ષણમપિ સ્થાતું યમો દાસ્યતિ ॥૧૪॥

શબ્દાર્થ—જો ત્યારે સ્વરાશ્વ ભોજનમાં પણ વેચાથી અન્ન લાવવું પ્રવૃત્તિ હોય તો રોષ કરવો યોગ્ય છે, પરંતુ મુનિજનોએ ભિક્ષામાં જે અન્ન મેલવાય તેજ આદરથી ભોજન કરાય છે, માટે હે મિશ્રુ ! ભાદાના ઘર સરસ્વા આ શરીરને તું વૃથા પોષણ ન કર. કારણકે, તે શરીરની અવધિ પૂર્ણ થઈ રહેશે ત્યારે તેને યમ ક્ષણમાત્ર પણ તેમાં રહેવા દેશે નહિ. ॥ ૧૪ ॥

લઘ્યાન્નં યદિ ધર્મદાન વિષયે દાતું ન યૈઃ શક્યતે,
દારિદ્ર્યેમ્હતસ્તથાપિ વિષયાશક્તિં ન મુચંતિ યે ॥
ધૃત્વા યે ચરણ જિનેન્દ્રગદિતં તસ્મિન્ સદા નાદરા—
સ્તેષાં જન્મ નિરર્થકં ગતમજાકંઠે સ્તનાકારવત્ ॥૧૫॥

શબ્દાર્થ—જો કે જે ગૃહસ્થો પોતાને મલેહું અન્ન ધર્મદાન કરવામાં આપી શકતા નથી, જેઓ દરિદ્રથી હળાયા છતાં પણ વિષયાશક્તિને મૂકતા નથી અને જેઓ જિનરાજે કહેલા ચારિત્રને ધારણ કરી તેને વિષે આદર કરતા નથી. તે સર્વેનો જન્મ બકરોના કંઠે રહેલા સ્તનની પેઠે નિષ્ફળ ગયો છે. ॥ ૧૫ ॥

दुर्गंधं नवभिर्वपुः प्रवहति द्वारैरिमै संततं,
संदृष्ट्वापि हि यस्य चेतसि पुनर्निवेदता नास्ति चेत् ॥
तस्माद्यद्भुवि वस्तु किदृशमहो तत्कारणं कथ्यते,
श्रीखंडादिभिरंगसंस्कृतिरियं व्याख्याति दुर्गंधतां ॥१६॥

શબ્દાર્થ—આ શરીર નવદ્વારોથી હમેશાં દુર્ગંધનેજ વહન કરે છે; તે શરીરને જોડેને જે પુરુષના ચિત્તમાં જો વૈરાગ્ય નથી થતો તો પછી આશ્ચર્ય છે કે, તેને પૃથ્વી ઉપર બોજી કઈ વસ્તુ વૈરાગ્યનું કારણ કહેવાય ? આ પ્રત્યક્ષ શ્રીખંડ—ચંદન વિગેરેથી કરેલી અંગની સંસ્કૃતિ પણ દુર્ગંધનેજ પ્રગટ કરે છે. ॥૧૬॥

शोचन्ति न मृतं कदापि वनिता यद्यस्ति गेहे धनं,
तच्चेन्नास्ति रुदन्ति जीवनधिया स्मृत्वा पुनः प्रत्यहम् ॥
कृत्वा तद्दहनक्रियां निजनिजव्यापारचिंताकुला—
स्तन्नामापि च विस्मरन्ति कतिभिः संवत्सरैर्योषितः ॥१७॥

શબ્દાર્થ—સ્ત્રી જો ઘરને વિષે ધન હોય તો મૃત્યુ પામેલા પતિનો શોક કરતી નથી અને જો ધન નથી હોતું તો આજીવિકાની

બુદ્ધિયી તેને દરરોજ વારંવાર સંભારીને રુદન કરે છે. વલી તે સ્ત્રીયો પતિની ઉર્ધ્વદેહિક ક્રિયા કરીને પછી પોતપોતાના કામમાં આકુલવ્યાકુલ થઈ છતી કેટલાક વર્ષે તેનું નામ પણ વિસરી જાય છે. ॥ ૧૭ ॥

અન્યેષાં મરણં ભવાનગણયન્ સ્વસ્યામરત્વં સદા,
દેહિર્શ્ચિતયસીંદ્રિયદ્વિપવશો ભૂત્વા પરિભ્રામ્યસિ ॥
અથ શ્વઃપુનરાગમિષ્યતિ યમો ન જ્ઞાયતે તત્ત્વતઃ,
તસ્માદાત્મહિતં કુરુત્વમચિરાદ્ધર્મં જિનેન્દ્રોદિતમ્ ॥ ૧૮ ॥

શબ્દાર્થ—હે દેહધારો ! તું બીજાઓનાં મરણને નહિ ગણકારતો છતો હમેશાં પોતાનાં અમરપણાનો વિચાર કરે છે અને તેથીજ તું ઈન્દ્રિયરૂપ હાથોઓને વશ થઈ ભટકે છે; પરંતુ મૃત્યુ આજે આવશે અથવા કાલે આવશે તે તત્ત્વથી જાણી શકાતું નથી, માટે તું તરત પોતાના હિતકારક એવા જિનેશ્વરે કહેલા ધર્મને આચરણ કર. ॥૧૮॥

દેહે નિર્મમતા ગુરૌ વિનયતા નિત્ય શ્રુતાભ્યાસતા,
ચારિત્રોજ્જ્વલતા મહોપશમતા સંસારનિર્વેદતા ॥

અંતર્બાહ્યપરિગ્રહત્યજનતા ધર્મજ્ઞતા સાધુતા,
સાધો સાધુજનસ્ય લક્ષણમિદં સંસારવિચ્છેદનમ્ ॥ ૧૯ ॥

શબ્દાર્થ—હે સાધુ ! શરીરને વિષે નિર્મમપણું, ગુરુને વિષે વિનયપણું, નિરંતર શાસ્ત્રને વિષે અભ્યાસપણું, ચારિત્રનું ઉજ્જ્વલપણું, મ્હોટું ઉપશમપણું, સંસારમાં વૈરાગ્યપણું, અંતરના અને બાહ્યના પત્તિ-

ગ્રહને ત્યજવાપણું, ધર્મજ્ઞપણું અને સાધુપણું, આ ઉપર કહેલું સાધુ-
જનનું લક્ષણ સંસારનો નાશ કરનારું છે. ॥ ૧૯ ॥

લબ્ધ્વા માનુષજાતિમુત્તમકુલં રૂપં ચ નીરોગતાં,
બુદ્ધિં ધીધનસેવનં સુચરણં શ્રીમજ્જિનેન્દ્રોદિતમ્ ॥
લોભાર્થં વસુપૂર્ણહેતુભિરલં સ્તોકાય સૌખ્યાય ભો,
દેહિન્ દેહસુપોતક ગુણમૃતં ભંક્તું કિમિચ્છાસ્તિ તે ॥૨૦॥

શબ્દાર્થ—હે દેહધારી ! મનુષ્યજાતિને, ઉત્તમકુલને, રૂપને, ની-
રોગીપણાને, બુદ્ધિને, બુદ્ધિવંતની સેવાને અને શ્રી જિનરાજે કહેલા
ચારિત્રને પામીને લોભને અર્થે ધનને એકઠા કરવાના કારણથી
ત્હારે સર્યું. શું થોડાં સુખને માટે ગુણથી પૂર્ણ એવા આ દેહરૂપ
ઉત્તમ નાવને ભાંગી નાશવાની ત્હારી ઇચ્છા છે ? ॥ ૨૦ ॥

વૈતાલાકૃતિમર્દ્દદગ્ધમૃતકં દૃષ્ટ્વા ભવંતં યતે,
યાસાં નાસ્તિ ભયં ત્વયા સમમહો જલપંતિ પ્રત્યુત્તરમ્ ॥
રાક્ષસ્યો બ્રુવિ નો ભવંતિ વનિતા મામાગતા ભક્ષિતું,
મત્તૈવં પ્રપલાયતાં મૃતિભયાત્ ત્વં તત્ર મા સ્થાઃ ક્ષણમ્ ॥૨૧॥

શબ્દાર્થ—હે યતિ ! વૈતાલના સરસ્વી આકૃતિવાલા અને અર્દ્ધ-
દગ્ધ થયેલા શ્વ સરસ્વા તને જોઈ જે સ્ત્રીઓને ભય થતો નથી,
તેજ સ્ત્રીઓ તમને ઉત્તર આપે છે. શું તે સ્ત્રીઓ પૃથ્વીને વિષે રાક્ષ-
સીઓ ન કહેવાય ? અર્થાત્ કહેવાય. ‘ તે સ્ત્રીઓ મને ભક્ષણ કરવા
આવી છે. ’ એમ માની તું મૃત્યુના ભયથી નાસી જા, ત્યાં ક્ષણમાત્ર
પ્રણ રહિશ નહિ. ॥ ૨૧ ॥

मागास्त्वं युवतोऽगृहेषु सततं विश्वासतां संशयो-
विश्वासे जनवाच्यता भवति ते न स्यात्पुमर्थं ततः ॥
स्वाध्यायानुरतो गुरुक्तवचनं चित्ते समारोपयन्,
तिष्ठ त्वं विकृतिं पुनर्व्रजसि चेद्यासि त्वमेव क्षयम् ॥२२॥

शब्दार्थ—तुं स्त्रीयोना घरने विषे निरंतर विश्वासपणुं न कर.
कारणके, विश्वास करवायी संशय अने लोकमां निंदा याय छे
अने तेथी त्हारो कांइ पुरुषार्थ यवानो नथी. माटे तुं गुरुनां कहेलां
वचनने चित्तमां धारण करी भणवा भणाववामां आसक्त थयो छतो
रहे. वली जो तुं विकार पांम्यो तो निश्चे नाश पांमोश. ॥२२॥

किं संस्कारशतेन विट् जगति भो कास्मीरजं जायते,
किं देहःशुचितां व्रजेदनुदिनं प्रक्षालनादंजसा ॥
संस्कारो नखदंतवक्त्रवपुषां साधो त्वया युज्यते,
नाकामी किल मंडनप्रिय इति त्वं सार्थकं मा कृथाः ॥२३॥

शब्दार्थ—हे मुनि ! जगत्मां सेंकडों उपायोथी पण शुं विष्टा
होय ते कंकु थाय खरुं ? अथवा हमेशां सेंकडोवार प्रयत्नवडे धो-
वायी शरीर शुं पवित्रपणाने पांमे ? माटे त्हाणे नख उतारवा, दांत
साफ करवा, मुख साफ राखवुं अथवा शरीर धोवुं विगेरे संस्कार
करवा योग्य नथी ? तो ' तुं शुं अकामी नथी ? अथवा मंडनप्रिय
छे ? ' ए वचनने तुं सार्थक न कर. ॥ २३ ॥

आयुष्यं तव निद्रयार्द्धमपरं चायुस्त्रिभेदादहो,
बालत्वे जरया कियद्वयसनतो यातीति देहिन् वृथा ॥

નિશ્ચિત્યાત્મનિ મોહપાશમધુના સંછદ્ય બોધાસિના,
મુક્તિશ્રીવનિતાવશોકરણસચ્ચારિત્રમારાધય ॥ ૨૪ ॥

શબ્દાર્થ—હે દેહિનુ ! ત્હારું અર્ધુ આયુષ્ય નિદ્રામાં ચાલ્યું જાય છે અને બાકીનું અર્ધુ ત્રણ ભેદથી ચાલ્યું જાય છે, તે ત્રણ ભેદમાં કેટલુંક બાલ્યાવસ્થામાં, કેટલુંક વૃદ્ધાવસ્થામાં અને કેટલુંક વિષ-યાદિવ્યસનમાં ફોગટ જાય છે, આ પ્રમાણે તું આત્માને વિષે નિશ્ચય કરી હમણાં બોધરૂપ સ્વરૂપી મોહપાશને કાપી નાખી મુક્તિ શ્રી રમણીને વશીકરણ એવા ઉત્તમ ચારિત્રને આરાધ.

વૃત્તૈર્વિંશતિભિશ્ચતુર્ભિરધિકૈઃ સલ્લક્ષણેનાન્વિતંઃ,
ગ્રંથં સજ્જનચિત્તવલ્લભમિમં શ્રીમલ્લિષેણોદિતમ્ ॥
શ્રુત્વાત્મેન્દ્રિયકુંજરાન્સમદતો રુદ્ધંતુ તે દુર્જયાન્,
વિદ્વાંસો વિષયાટવીષુ સતતં સંસારવિચ્છિન્તયે ॥ ૨૫ ॥

શબ્દાર્થ—શ્રી મલ્લિષેણ ગુરુએ ઉત્તમ લક્ષણવાળા ચોવીસ કાવ્યોવડે કહેલા આ સજ્જનચિત્તવલ્લભ નામના ગ્રંથને સાંભળીને પૂર્વે કહેલા સંત પુરુષો સંસારનો હેદ કરવા માટે વિષયરૂપ અર-પ્યમાં ભટકતા એવા દુર્જય ઇન્દ્રિયરૂપ ગજોને વશ કરો. ॥૨૫॥

॥ इति सज्जनचित्तवल्लभं संपूर्णम् ॥

શ્રીચતરિક્ષપાર્શ્વનાથમાહાત્મ્યમ્.

(સંગ્રાહક અને સંશોધક મુનિ શ્રીશાન્તિવિજયજી.)

પ્રણમ્યપરમાનન્દમં, શાન્તિરસ નિમજ્જનમ્ ।

‘સ્વાનુભૂતશ્ચમત્કારો, વર્ણ્યતે સદુપકૃતે ॥ ૧ ॥

જમ્બૂદ્વીપભરતસ્ય, મધ્યભૂભાગ મંડનમ્ ।

પુરં સત્યપુરં નામ્નાઽભૂદ્નર્વંડમંડિતમ્ ॥ ૨ ॥

તત્રોષ(શ)વાલવંશેઽભૂ-દ્રાજમલ્લોઽસ્ય તુ પ્રિયા ।

મૂલી નામ્ના ભાનિરામં, પુત્રં સૌમ્યમજીજનત્ ॥ ૩ ॥

અન્યદા તત્ર નગરે, શર્માદિગુણસાગરઃ ।

વિજયદેવ આચાર્યો, યયૌ સાધુસમન્વિતઃ ॥ ૪ ॥

ઘનાગમં મયૂરીવ, તત્રસૂરિ સમાગમમ્ ।

શ્રુત્વા મુદો(ત્ત) યયુઃ સર્વે, વંદિતું શ્રાઙ્ગશ્રાવિકાઃ ॥ ૫ ॥

વદ્ય (?) સૂરિ પદામ્ભોજં, ચાતકેષ્વિવ પક્ષિષુ ।

આગમામૃતપિપાષુષૂપવિષ્ટેષુ તેષુ ચ ॥ ૬ ॥

સપ્તનયાશ્ચતુર્ભક્ષામ્ દુરિતદૂરિકારણામ્ ।

સુધા મુધાકરીં સૂરિર્વિદધે ધર્મ્મદેશનામ્ ॥ ૭ ॥ યુગ્મમ્.

તદ્વિરા પ્રતિબુદ્ધોઽહં, દીક્ષાં જગ્રાહ સોત્સુકઃ ।

ભાવવિજય ઇતિ મે, દીક્ષા નામ વ્યધાદ્ગુરુઃ ॥ ૮ ॥

૧ સ્વાનુભવં ચમત્કારમ્. પ્ર. ૨ સૌમ્ય. ૩ ક્ષમાદિ.

ततश्च गुरुभिः सार्द्धं, विहरन्महमंडले ।
 अभ्यासयामासाभ्यासं, सूत्रादीनां यथारुचि ॥ ९ ॥
 ततः संतुष्टगुरुभिः, जोंधपुरारुपत्तने ।
 श्रीमंघसमक्षं मयि, गणिपदं समर्पितम् ॥ १० ॥
 ततश्च श्रीमदाचार्यः, पाटणसंघप्रेरितः ।
 अर्बुदाद्रिमभिवंघ, सशिष्यो गुर्जरं ययौ ॥ ११ ॥
 गच्छन्मार्गमृतौ ग्रीष्मे, नेत्रयोर्मै रुजाऽभवत् ।
 यथा तथा गुरुभिश्च, सार्द्धं पूःपाटणं ययौ ॥ १२ ॥
 श्रीमन्तः श्रावकास्तत्र, सौषधैरगदङ्कारैः ।
 विविधोपायनं चक्रुस्तथाऽप्यगातां मे दृशौ ॥ १३ ॥
 दीपहीनगृहमिव, नेत्रहीनोऽहमन्यदा ।
 विजयदेवमाचार्यं, पृष्ट्वाँस्तुदुपायनम् ॥ १४ ॥
 ततो मयि कृपां कृत्वा, ददौ सूरीश्वरस्तदा ।
 पद्मावत्या महामंत्रं, पूर्णविधिविधानतः ॥ १५ ॥
 ततश्च श्रीमदाचार्यश्चातुर्मासीं समाप्य च ।
 मुनिना सह मां तत्र, मुक्त्वाऽन्यत्र विनिर्ययौ ॥ १६ ॥
 ततो गुरुक्तविधिना, तन्मन्त्राराधिते सुरी ।
 एत्य स्वप्ने सविस्तारं, ममाचख्यौ च तद्यथा ॥ १७ ॥
 कुर्माङ्कहरिवंशस्य, श्रीसुव्रतस्य शासने ।
 बभूव रावणो नाम, प्रतिविष्णुर्महाबली ॥ १८ ॥

(३३)

एकदा स्वस्वसृनाथं, खरदूषणभूपतिम् ।

प्रेषयामास कस्मैचित् कार्याय सोऽतिसत्त्वरं ॥ १९ ॥

सोऽपि पाताललङ्केशो, विमानमधिरुह्य च ।

स्वगः स्वग इव व्योममार्गेण प्रचचाल च ॥ २० ॥

अनेकान्नगरान् देशान्, वनखण्डाँश्च भूधरान् !

समुलुंघ्याथ विंगोलिं, देशमापाऽश्नक्षणे ॥ २१ ॥

तदा चोत्तीर्य सो भूमौ, स्नात्वा पूजनपात्रभृत् ।

समानय जिनचैत्यं, सूपकारमदोऽवदत् ॥ २२ ॥

प्रणम्य सभयः प्राह, सूपकारः कृताञ्जलिः ।

स्वामिन्पाताललंकायां, गृहचैत्यं तु विस्मृतम् ॥ २३ ॥

इति श्रुत्वा महिनाथस्तत्रस्थं वालुगोमयम् ।

समादाय विनिर्माय, पार्श्वनाथस्य प्रतिमाम् ॥ २४ ॥

नमस्कारैर्महामन्त्रैः, प्रतिष्ठाप्य समर्च्य च ।

विससज जलकूपे, बिम्बमाशातनाभयात् ॥ २५ ॥

पतन्मात्रप्रतिमां तां, तत्र कूपस्थदेवता ।

गृह्य(धृत्वा)पुण्यपूजमिव, चकार वज्रसन्निभाम् ॥ २६ ॥

खरदूषणभूपोऽपि भोज्यं भोज्य ततोऽगमत् ।

स्वामिकार्यं विधायाशु, पुनर्लङ्कापुरीं ययौ ॥ २७ ॥

तत्प्रभृति बहुकालं, तत्र कूपे स निर्जरः ।

पूजयामास तद्द्विबं, भक्त्या भाविजिनोत्तमं ॥ २८ ॥

१ ममानय. प्र. २ (बिम्बकम्) ३ (भुक्त्वा.)

- शास्त्रोक्ताऽऽर्य सार्द्धपंच विंशदेशान्तर्वर्तिकः ।
 वैराटनगरेणासौ, मत्स्यदेशोऽवलक्ष्यते ॥ २९ ॥
 स देशो विंगोलिनाम्ना, तदा ख्यात स्ततश्च सः ।
 वैराटश्च ततोप्यभूत्, वराडेति तु सांप्रतं ॥ ३० ॥
 तत्राभूच्चन्द्रवंशीरा, डेलचपुरपत्तने ।
 श्रीपालः सच प्रजानां, नेत्रकैरवचन्द्रमाः ॥ ३१ ॥
 पितृभ्यां कल्पितो नाम, श्रीपाल स्तस्य तारुण्ये ।
 इलचेति कृतं लोकैः, सम्यगिलां प्रशासनात् ॥ ३२ ॥
 एकदा प्राक्तनैः पापैः, कुष्ठरोगं भयंकरं ।
 प्रादुरभूतनौ राज्ञ-स्तेनामूर्च्छं त्सोऽभीक्षणं ॥ ३३ ॥
 विविधौषधविद्वैद्यैः, कृतोपायोऽपि भूपतिः ।
 नालेभे जातुचिच्छान्तिं, वनवाटिजलाश्रये ॥ ३४ ॥
 अन्येद्युरेलचो भूप-स्तया वेदनयाऽऽकुलः ।
 निरगात्स्वपुराद्वाह्यं, रुजां निर्वृतिहेतवे ॥ ३५ ॥
 इतस्ततो भ्रमन् राजा, तोयतृषासमाकुलः ।
 यत्र पार्श्वगर्भकूपं, ययौ चिञ्चातरोस्तले ॥ ३६ ॥
 तत्र कूपे करांश्चास्यं, प्रक्षाल्येलापतिस्तदा ।
 स्वच्छस्वादूपयः पीत्वा, पुनः स्वशिविरं ययौ ॥ ३७ ॥
 धर्ममार्गमतिक्रान्ते, श्रान्तचित्तः स भूपतिः ।
 सायंकालेऽपि सुप्त्वा (ष्वा)प, सराज्ञि स्तत्रमश्वके ॥ ३८ ॥

(३५)

यः सदा समग्ररात्रं, मीनेव फर्फरायकः ।

स तस्यांनिशि निश्चिन्तो, लेभे निद्रां यथारुचिः ॥ ३९ ॥

प्रातः समुत्थिते राज्ञि, निरूपाणिपदाननम् ।

राज्ञो विलोक्य सा राज्ञी, पप्रच्छ प्राणवल्लभं ॥ ४० ॥

स्वामिन् ? ह्योऽहि कराग्रयास्यं, भवद्भिः कुत्र क्षालितं ।

येनैतद्विनष्टकुष्ठम्, प्रदृश्यते ममाधुना ॥ ४१ ॥

चलतेश ! पुनर्यूयं, सर्वाङ्गम् तत्र क्षाल्यतां ।

गमिष्यति भवतां वै, तेन तोयेन कुष्टरूक् ॥ ४२ ॥

इति राज्ञ्या वचो बुद्धो, गत्वा तत्र नृपेलचः ।

सर्वाङ्गं स्नपयामास, पार्श्वपूतेन पायसा ॥ ४३ ॥

अनलेन यथा स्वर्णं तत्तोयेन तथा वपुः ।

बभूवतत्क्षणं तस्य हीलचस्य निरामयं ॥ ४४ ॥

ततः स संप्राप्ताश्चर्य—सराज्ञीलचभूपतिः ।

अन्नपानं परित्यज्या—राधयामास तंमुरं ॥ ४५ ॥

भो कूपान्तर धिष्टात—भोभोऽत्रक्षेत्रदेवते ! ।

यः कोऽपि तिष्ठति सो मे, देहि दर्शं सकृपया ॥ ४६ ॥

इत्युदीर्य स्थिते राज्ञि, निर्जगाम दिनत्रयं ।

दृष्ट्वा दृढमणयंतं, तदा तत्रस्थदेवता ॥ ४७ ॥

स्वप्नान्तरे समागत्य, बभाणे त्येलचाधिपं ।

राजन् ! पार्श्वपभो बिंबं, विद्यतेऽत्र खराऽर्पितं ॥ ४८ ॥

तन्मूर्तिस्पर्शतः एत-न्महापूतं पयोऽभवत् ।

तद्वारिभिः स्नपनेन, त्वच्छरीरं निरामयं ॥ ४९ ॥

तद्विम्बस्पर्शतोयेना-साध्यान्यपि लयन्ति हि ।

श्वासखासज्वरशूल-कुष्ठादोनि न शंसयः ॥ ५० ॥

नेत्रहीनो लभे ज्ञेत्रे, बधिरः कर्णगोचरं ।

मूको वाचां पदौ पङ्गु-रपस्मारी पुनर्वपुः ॥ ५१ ॥

वीर्यहीनो महावीर्यं, धनार्थी द्रविणं तथा ।

कान्तार्थी कान्तकान्तां च, पुत्रार्थी पुत्रपौत्रकान् ॥ ५२ ॥

गतराज्यो महाराष्ट्रं, पदहीनो पदोत्तमः (मं) ।

जयकांक्षी लभेज्जीतं, विद्याहीनः सरस्वतीम् ॥ ५३ ॥

श्यायन्ते भूतवेतालाः डायिनी शायिनी मुखाः ।

शाम्यन्ति कुग्रहाः सर्वे मूर्तिस्पर्शेन

(स्पृष्टेन) वारिणा ॥ कुलकम् ॥ ५४ ॥

वर्णैः किं बहुभिरस्याः, स्वेष्टकार्यं प्रदायिनी ।

चिन्तामणि रिवसाक्षा-दियं मूर्तिः कलौ नृप ! ॥ ५५ ॥

नागराजधरणस्य, सेवकोऽहं स्वयं प्रभोः ।

तदा दिष्ट इह स्थित्वा, भक्त्या मूर्तिं मुपास्महे (?) ॥ ५६ ॥

आकर्ण्येति विभोर्वर्णं, भक्त्योल्लसितमानसः ।

तत्प्रत्यक्षचमत्कारीं, मूर्तिं स प्रार्थितः (प्रार्थितवान्) सुरात् ५७

देवः प्राह श्रुणु राजन् ! मार्गिते धनधान्यके ।

दास्येऽहं त्वां यथेष्टं च, परं मूर्तिं कदापि न ॥ ५८ ॥

(१ डाकिनी शाकिनी मुखाः) २ स्वयं. प्र.

एवं नानाविधैर्वर्क्यैः, सुरे संबोधिनेऽपि सः ।
 न व्यधात्पारणं राजा, मूर्तिजिघृक्षुमानसः ॥ ५९ ॥
 गते प्राणेऽपि यास्यामि, नाहमिति दृढाशयः ।
 भक्तपानं विना तत्र, व्यतियौ सप्तवासरं ॥ ६० ॥
 ततस्तपोबलादेत्य, रात्रौ धरणराट् स्वयं ।
 प्रबोध्य तमित्युवाच, राजन् ! किं त्वं हठायसे ॥ ६१ ॥
 महाचमत्कारिण्यास्या-मूर्त्याः पूजा न सेत्स्यति ।
 युष्मद्भिश्च ततो राजन् ! सिद्धकार्यो गृहं व्रज ॥ ६२ ॥
 राजोवाच फणिराज ! स्वकुक्षिभरणेन किं ।
 ततो जगदुपकृते, देहि मूर्तिं मम प्रभोः ॥ ६३ ॥
 विनाऽऽकृतिं न यास्यामि, गते प्राणेऽपि नागराट् ! ।
 ददातु न ददातु वा मम प्राणस्तु तत्प्रभोः (?) ॥ ६४ ॥
 इत्याकर्ण्य नागराजः साधर्मिकष्टभीतिना ।
 प्राह तमेलचाधीशं धरणेन्द्रो धरणीधवं ॥ ६५ ॥
 राजन् ! त्वद्भक्तिसंतुष्टो दास्येऽहं प्राणतः प्रियां ।
 जगदुपकृते नूनं, मूर्तिमिमां चमत्कृत(ता)म् ॥ ६६ ॥
 परमस्य प्रभोः राजन् !, मा कांशींस्त्वमाशातनाः ।
 अन्यथा चेन्महाकष्टं, मच्चेतसि भविष्यति ॥ ६७ ॥
 ओमिति स्वीकृते रात्रि, प्राह नागो नृप ! शृणु ।
 प्रागे स्नात्वा स्वच्छाभूय, त्वमेहि कूपनैकदम् ॥ ६८ ॥

विधाय नालशिबिकां, बध्वा तां सूत्रतंतुभिः ।

तस्मिन् कूपे घट मिबो-त्तार्य करावलंबनात् ॥ ६९ ॥

स्थापयिष्यामि तन्मूर्तिं यानपात्रे ततो नृप ! ।

बहिर्निष्काष्य वर्धाप्य नाडिरथे निवेश्यतां ॥ युग्मम् ॥ ७० ॥

सप्ताहो (हौ) गोजनुवत्सौ, रथे नि योज्य तदग्रतः ।

त्वया गम्यं च त्वत्पृष्ठे सो रथः स्वयमेष्यति ॥ ७१ ॥

नीयतां ते यत्र वाञ्छा बिम्बं पार्श्वप्रभो रिदं ।

दृष्टव्यं न त्वया पृष्ठे, दृष्टे पृष्ठे न चैष्यति ॥ ७२ ॥

एतत्पंचमकालत्वा, ददृष्टो मूर्त्यधिष्ठितः ।

तस्याहं पूरयिष्याम्यु-पासकस्य मनोरथं॥ ७३ ॥

इत्युक्त्वा तन्निशाशेषे, नागराजे गते सति ।

संप्रबुद्धः प्रगे राजा, तथाचक्रे स तत्क्षणात् ॥ ७४ ॥

बाह्यागताम् प्रतिमाम् ताम्, स्थाप्य नालरथे नृपः ।

तर्णकौ द्वौ च संयोज्य, तदग्रिमश्चाल सः ॥ ७५ ॥

मार्गं गच्छन्कियद् दूरं, राजा दध्यौ स्वचेतसि ।

नाकर्ण्यते रथनादं, तत्किं नाथो नागच्छति ? ॥ ७६ ॥

इतिचिन्त्य (?) वक्रदृष्ट्या, सेक्षाञ्चक्रे नृपः प्रभुम् ।

तद्दृष्टिपातमात्रेण, निरगादधस्ताद्रथः ॥ ७७ ॥

तत्र न्यग्रोधवृक्षाधोऽ-न्तरिक्षे च स्थितं विभुं ।

बीक्ष्य सप्तकरोदग्र-मंतरिक्षस्ततो जगुः ॥ ७८ ॥

वर्तन्नि संस्थिते नाथे, सविषादै नृपैस्तदा ।

पुनराराधितो नागः, प्राहात्रैव स्थास्यत्यसौ ॥ ७९ ॥

इत्याकर्ण्य महीनाथ—स्तत्र चैत्यमकारयत् ।

विशालं लक्षमुद्राङ्गम्, रंगमण्डपमंडितं ॥ ८० ॥

परिसमाप्तं तच्चैत्यं, दृष्ट्वा दध्यौ नृपो हृदि ।

अहो हीदृश्चैत्येन, स्थास्यत्यति ममाभिधा ॥ ८१ ॥

तच्चैत्ये स्थातुमर्हन्तम्, प्रार्थयामास पार्थिवः ।

परं नागच्छति तत्र, नृपेऽभिमानकारणात् ॥ ८२ ॥

ततःखिन्नोऽवनीनाथः, पुनः सस्मार भोगिनम् ।

परं नायाति भोगी सो, नृपेऽभिमानकारणात् ॥ ८३ ॥

अतिखिन्नस्तदा दीनो, राजा पप्रच्छ मन्त्रिणं ।

प्रश्नुर्नागच्छति चैत्ये, किं कार्यं तदुपायनम् ॥ ८४ ॥

इतिश्रुत्वा हृदि चिन्त्य (?) जजल्प सचिवस्तदा ।

उपायमेकमस्त्यत्र, शृणुत मद्वचः प्रभो ! ॥ ८५ ॥

श्रुयतेऽभयदेवाख्यः सर्वशास्त्रविशारदः ।

मान्यो बहुषु भूपेषु, सूरिः सुरीबलान्वितः ॥ ८६ ॥

गुर्जरदेशि(शी)यो राजा, कर्णः कर्णेवविक्रमः ।

स ददौ श्रीमति सूरौ, मल्लधारिमहापदं ॥ ८७ ॥

सचाचार्यो गतेवर्षे, स्तम्भनसंघसत्तमैः ।

समं माणिक्यदेवेशं, नन्तुमितः समागतः ॥ ८८ ॥

स त्वद्य विद्यते देव ? देवगिर्यभिधेपुरे ।

येन केनाप्युपायेन, चेदायातीह साधुभृत् ॥ ८९ ॥

तंदा तत्सूरिभि नूनं, युष्मत्कार्यं च सेत्स्यति (ते) ।
 इति श्रुत्वा नृपस्तत्र, सचिवेनाऽऽनितो गुरुः(रुः)म् ॥ ९० ॥
 अन्तरिक्षे स्थितं बिम्बं, दृष्ट्वा सूरिः सविस्मयः ।
 श्रुत्वा नृपवचो नागं, सस्मार त्र्युपवासकैः ॥ ९१ ॥
 आगत्य धरणस्तत्रो-वाच सूरेश्वरमिति ।
 एतच्चैत्यं विनिर्माय, राज्ञो हृदि मदोद्भुतम् ॥ ९२ ॥
 ततोऽत्र नृपचैत्ये न, स्थास्यति संघमंडिते ।
 इति नागवचः श्रुत्वा, श्राद्धसंघमाकारयत् ॥ ९३ ॥
 भो सर्वश्रावका ! यूयं, शृणुतात्राशुलाघवं ।
 कुरुध्वम् नूतनं चैत्यं, तत्र स्थास्यत्यसौ प्रभुः ॥ ९४ ॥
 इति सूरिवचः श्रुत्वा, श्रद्धाभक्तिसमन्वितैः ।
 सूरि संगी गतैः श्राद्धै, मिलित्वा चैत्यमकारयत् ॥ ९५ ॥
 ततः सूरिस्तुतः स्वामो, सुरसंक्रमितः स्वयम् ।
 खादूर्तोयं च तच्चैत्ये, विवेश सर्वजनेक्षितः ॥ ९६ ॥
 तत्रापि भूमितः सप्ता-ङ्गुलोच्चं संस्थितं प्रभुम् ।
 प्रतिष्ठाविधिना सूरिः, प्रतिष्ठापितवास्तदा ॥ ९७ ॥
 द्विचत्वारिंशदुत्तरै-कादश शत ११४२ विक्रमे ।
 माघसितपंचम्यर्के, मूहूर्ते विजयागते ॥ ९८ ॥

१ तदा तवेप्सितं सूरि-रेतत्कार्यं विधास्यति ।

इति श्रुत्वा नृपस्तत्रा-नीनयत्सचिवेन तम् ॥ प्र. ॥ ९० ॥

२ आकाशात्.

(४१)

तत्र प्रभोरग्रवामे, भागे तदधिष्ठायक(का)म् ।
स्थापितः तीर्थरक्षार्थं, सूरिः शासनदेवत(ता)म् ॥ ९९ ॥
तदा च तत्प्रभो भूपो, नानारत्नैः सुमंडितम् ।
न्यस्य मौलौ किरीटं च, कुण्डले कर्णयो द्वयोः ॥ १०० ॥
हीरविशेषकं भाले, दृष्टिममृतवर्षिणीम् ।
कण्ठे मुक्ताफलहार—मङ्गे स्वर्णाङ्गरक्षिकाम् ॥ १०१ ॥
भामण्डलं शिरःपृष्ठे, सूर्यबिम्बविडम्बकम् ।
शीर्षोपरि सितच्छत्रं, मेघाडम्बरडम्बरम् ॥ १०२ ॥
संघविस्रग्धरस्तत्र, गुरुचूर्णशिरोमणिः ।
अज्ञानतिमिरं हर्तुं, सोत्ततार निराजनीम् ॥ १०३ ॥
चतुर्भिः कुलकम् कलापकम्)

ददौ च जिनपूजायै, वासयित्वा पुरंतदा ।
श्रीमद्वासात् श्रीपुराख्यम्, श्रीपुरमेकमेलचः ॥ १०४ ॥
यत्र विनिर्गतो नाथ—स्तत्रैवेलचभूपतिः ।
कुण्डं बबन्ध कूपस्य, तत्तोयसर्वोपकृते ॥ १०५ ॥
तदा तत्र चतुर्मासं, कृत्वा सूरि नृपेरितः ।
ततः प्रबोधयन् भव्यान्, विजहार महीतले ॥ १०६ ॥
ततो भो भावविजय!, त्वमपि तत्प्रभुं श्रय ।
आगमिष्यति ते नूनं, नयनयुगलं पुनः ॥ १०७ ॥

(१ स्थापितवान्)

इति रात्रौ सुरीवाचां, श्रुत्वाहं गुरुबान्धवं ।
 श्राद्धांश्च प्राह तैः सार्द्ध-मन्तरिक्षं ययौ तदा ॥ १०८ ॥
 तत्र संघे समस्तानां, यात्रिणां प्रभु दर्शनं ।
 अभूत्परं च मे नैव, मन्दभाग्यशिरोमणेः ॥ १०९ ॥
 तदा खिन्नोऽन्नपानोयं, त्यक्त्वाऽहं दर्शनोत्सुकः ।
 नानास्तुत्याऽन्तरिक्षं तं, स्तोतुं तत्र प्रचक्रमे ॥ ११० ॥
 नमस्तुभ्यं जिनेन्द्राय, त्राहिणेऽपकृतामपि ।
 कलौ जाग्रतदेवाय, यथेष्टफलदायिने ॥ १११ ॥
 विना स्वार्थमहिं नाथ !, कृतो नागेश्वरस्त्वया ।
 कमठे वैरिणि दत्तं, सम्यक्त्वमतिनिष्ठुरे ॥ ११२ ॥
 आषाढभूतिकं श्राद्धं, त्वां चिरकालसेविनं ।
 दत्तः स्वामिन् ! त्वया मोक्षः कारुण्यरससागर ! ॥ ११३ ॥
 भक्त्याऽऽलिङ्गनकुर्वन्तम्, गजं स्वर्गं ददे त्वया ।
 ततः कलिकुण्डनाम्ना, त्वं प्रथितोऽभवो भुवि ॥ ११४ ॥
 नवाङ्गवृत्तिकर्तुश्चा-भयदेवगणेशितुः ।
 कुष्टं हृत्वा त्वया नाथ !, कृतं हेमद्युतिवपुः ॥ ११५ ॥
 पालनपुरनराधीशः, पालणः परमारकः ।
 अष्टराज्यं पुनर्लभे, त्वत्पदाम्बुजसेवनात् ॥ ११६ ॥
 उद्देशिश्रेष्ठिनो गेहे, घृतवृद्धिस्त्वया कृता ।
 ततोघृतकलोलारूयो, नाथ ! त्वं भुवि विश्रुतः ॥ ११७ ॥

पुत्रार्थैव फलंतस्य (?), वृद्धिस्तत्र त्वया कृता ।
 ततः फलवृद्धिः नाम्ना, ख्यातः क्षोणीतलेऽभवः ॥११८॥
 एलचपुर्नरेन्द्रस्य, सदाहकीटकुष्ठिनः ।
 कुष्ठं हंत्य त्वया नाथ !, कृद्देहं (?) स्वर्णसन्निभं ॥ ११९ ॥
 अत्राप्य न्तरिक्षे स्थातु-मिच्छाऽभूत्ते कलौ परं ।
 मल्लधारिस्तवतुष्ट, एत्य चैत्ये स्थितोऽसि भोः ! ॥ १२० ॥
 एवं कियद्वर्णयामि, भोऽनन्तवर्णगर्भित ! ।
 यदि सहस्रजीह्वोऽपि, पारं न तर्ह्यहं कथं ॥ १२१ ॥
 ईदृगीदृक् चमत्कारः, दर्शितो भुवि नाथ ! मे ।
 तर्हि किं ? नेत्रयुग्मं ते, कठिनमस्त्युद्धाटितुं ॥ १२२ ॥
 हा नाथ ! तात ! हा स्वामिन् !, हा वामाकुलनन्दन ! ।
 हाऽश्वसेनवंशदीप !, देहि प्रत्यक्षदर्शनं ॥ १२३ ॥
 इष्टवस्तु यदि पुत्रं, पित्रौ न ददत स्तदा ।
 कोऽन्यो दास्यति हे तात !, हा ! हा ! ! नेत्रं देहि माम् ॥१२४॥
 इत्युद्गारं कुर्वतो मे, त्रोटयामास दृक्पटं ।
 जनजयारवैः सार्द्धं-मद्राक्षं त्रिजगत्पतिम् ॥ १२५ ॥
 यथा घनेऽपगतेऽर्के, पश्यन्ति प्राणिनोऽखिलाः ।
 तथाऽहं चक्षुःविषया-नद्राक्षं पदार्थान् पुनः(पुरः) ॥१२६॥
 हा नाथ ! सत्योऽसि पार्श्वो, लोहं हेमकरो भुवि ।
 पार्श्वनाथस्ततः सत्यं, तात ते तात (तात तात!) कृतोऽभिधम् १२७

ततश्च पारणं कृत्वा, ऽहं हर्षोत्फुल्ललोचनः ।

पुनः पुनरन्तरिक्षं, ददर्श दृष्टिदायकम् ॥ १२८ ॥

ततो रात्रौ सुसुप्ते मां, एतयाचख्यौ च देवता ।

वत्स ! त्वयाऽत्र कार्यं च, लघुत्वाद् दीर्घमंदिरं ॥ १२९ ॥

प्रतिबुद्धः प्रभातेऽहं, श्राद्धान् तत्रोपदिश्य च ।

एकत्रार्थं कारयित्वा-ऽऽरम्भयामास मंदिरं ॥ १३० ॥

अन्यसङ्गम् विसर्ज्याहं, तत्र स्थित्वाऽल्पश्रावकैः ।

यावत् वत्सरकालेन, सस्माप नवमंदिरं ॥ १३१ ॥

ततः श्रीमद्विक्रमाब्दे १७१५, चैत्रसितषष्ठ्यां रवौ ।

तन्नवमंदिरे नाथं, स्थापयामास सोत्सवं ॥ १३२ ॥

तत्रापि सोऽन्तरिक्षोऽर्ह-न्न चैस्पर्शं भुवं तदा ।

स्तुत्यैकाङ्गुलमुच्चं च, निवेशितः कथंचन ॥ १३३ ॥

तत्र नाथं प्रतिष्ठाप्य, पूर्वाभिमुखमासने ।

बोधिबीजं समुत्पाद्य, कृतकृत्यस्तदाऽभवम् ॥ १३४ ॥

तत्रैव महुरोः पादान्, भक्त्या श्राद्धैर्निवेश्य च ।

सूरे विजयदेवस्य, गुरुभक्तिपरायणैः ॥ १३५ ॥

ततोऽपि कतिपयानि, स्थित्वा तत्र दिनानि च ।

भव्यैर्भावीः परिभाष्य, देवदेवं फणिध्वजं ॥ १३६ ॥

पुनरागमनोत्सौक्य-स्ततो निर्गत्येतस्ततः ।

सर्वत्र सु (सू) चयामासाऽ-न्तरिक्षजनोपकृते ॥ १३७ ॥

(४५)

एव मन्योऽपि यो मर्त्य-श्चान्तरिक्षं श्रयिष्यति ।

पु (पू) रयिष्यति स तस्य, प्रभुः पुर्णमनोरथं ॥ १३८ ॥

॥ ग्रंथकर्तुः प्रशस्तिः ॥

सप्ततीर्थताम्रपत्रं, हीरसूरिरिकब्बरात् ।

लेखयित्वा जयं चक्रे, यावच्चन्द्रदिवाकरं ॥ १३९ ॥

तच्छिष्योविजयसेनो, जांगिरं प्रतिबोध्य च ।

प्रतिपदि रवौ जीवे, जीवदयामपालयत् ॥ १४० ॥

तच्छिष्यो विजयदेवो, भव्याम्भोजदिवाकरः ।

यवनादौ बहुज्ञातौ, दयाधर्मं प्रवर्तितं ॥ १४१ ॥

तस्याभूद्वृद्धशिष्य, आचार्यो विजयप्रभः ।

सूरिगुणैरलञ्चक्रे, पादपीठं तदीयकम् ॥ १४२ ॥

लघुस्तु भावविजयो, गणिपदसमन्वितः ।

सोऽहमेतद्ग्रंथकर्ता राज्ये श्रीविजयप्रभे ॥ १४३ ॥

विक्रमाब्दे १७१५ रचितवान्, भव्योपकारकाम्यया ।

चरित्रं स्वकीयमेत-दन्तरिक्षकृपात्मकम् ॥ १४४ ॥

इति जगद्गुरुश्रीविजयहीरसूरीश्वरपटधरश्रीविजयसेनसूरिपट-
धरश्रीविजयदेवसूरिशिष्य पं. भावविजयगणिविरचितं स्वचरित्रं
संपूर्णं; लिखितं पंन्यास श्री उमेदविजयगणेश्वरशिष्येण क्षान्तिवि-
जयमुनिना वराहदेशस्थश्रीअन्तरिक्षपार्श्वपवीत्रितश्रीपुरनगरे. प्रथम-
यात्रावसरे संवत् १९७८ फालगुन कृष्णाष्टम्यां ॥

(१ प्रवर्तितवान्)

ॐ नमः सिद्धम्

अथ श्री अन्तरिक्षं पार्श्वनाथ स्तुतिगर्जित श्री
मद्भावविजयगणि विरचित स्वचरित्रका
हिंदि जाषान्तर.

लेखकः—पन्यासपद विभूषित श्रीमान् उमेदविजयजी गणि
शिष्य मुनि श्री क्षान्तिविजयजो.

प्रणम्य श्री महावीरं, केवलज्ञान भास्करम् ।
रागद्वेषविजेतारं, ज्ञातारं विश्ववस्तुनः ॥ १ ॥
स्तुत्वा श्रीसद्गुरुं भक्त्या, उमेदविजयं गणिम् ।
यस्याऽभुवं प्रसादेन, बालोऽपि मुखरीतरः ॥ २ ॥
स्मृत्वा सरस्वतीं देवीं, जगज्जाडयविनाशिनीम् ।
यस्याः प्रसादयोगेन, समयज्ञानवानहम् ॥ ३ ॥
नत्वाऽनुयोगवृद्धेभ्यो, लिखामि देशभाषया ।
श्री अन्तरिक्षपार्श्वस्य, स्तुतिविवरणं मुदा ॥ ४ ॥

अर्थ—केवलज्ञानयुक्त, रागद्वेषकुं जितनेवाला, सर्व पदार्थकुं जा-
ननेवाला, महावीरप्रभुकुं नमस्कार करके, जिसका प्रसादसें बालपणमें
भी शास्त्रसम्मतभाषा बोलनेकी छुटवाला हुवा एसा श्रीमान् निजगुरु

श्री उमेदविजयगणिवर्यकी भक्तिसें स्तुति करकें, और जिस्के प्रसादसें में शास्त्रो (आगमो) का ज्ञानवाला हुवा एसी जगतका अज्ञानकुं नाश करनेवाली, सरस्वती देवीका स्मरण करकें और अनुयोग वृद्धोकुंभी नमस्कार करकें देशभाषासें (हिंदीभाषासें) श्री अन्तरिक्ष पार्श्वनाथकी स्तुति (महात्म्य) का विवरण आनन्दसें । में (शान्तिविजय) लिखताहुं. १-४

श्री पार्श्वनाथायनमः

शान्तिरसमय और श्री परमानन्द स्वरूप (परमात्मा) को नमस्कार करके अन्य प्राणीओका उपकारके लीये प्रत्यक्ष अनुभव कीया हुवा चमत्कारको वर्णन करता हुं. १

यह जम्बूद्वीपका भरतक्षेत्रके मध्य खंडकुं शोभानेवाला और अनेक बगीचाओसें मनोहर सत्यपुर नामका (साचोर) नगर था. २

उस नगरमे ओशवालवंशमें उत्पन्न हुवा राजमल्ल नामका श्रावक रहता था. उसकी मुली नामकी ओरतने भानिराम नामका सौम्य पुत्रको (लडकेको) जन्म दीया. ३

अन्यदा उस नगरमें शमादि (वैराग्यादि) गुणके समुद्र (भंडार) बहोत मुनिवरो करके युक्त आचार्यपदको धारण करनेवाले विजयदेवसूरिजी पधारे. ४

बरसादके आनेसें मयूरीकी माफीक सूरिजीका आगमनको सुनकर सभी श्रावक श्राविकाओ आनन्दसें वन्दन करनेकुं गये. ५

चातकपक्षीकी माफीक आगम (सिद्धान्त) रूप अमृत

(मेघजल) का पान करनेकी इच्छासें वह लोक आचार्य महाराज का चरनकमलको वंदन करके बैठे. ६

उस वख्त आचार्य महाराजभी सातनय चतुर्भंगीयुक्त पाप-हटा देनेवाली और अमृतसे भी मधुर धर्मदेशना देने लगे. ७

वह सूरिजी महाराजकी मधुर देशना सुनकर में प्रतिबोध पाया. और बड़ा आनन्दसें मेंने उसी गुरुजीके पास दीक्षा (साधुपणा) लीनी. उस दीक्षाके बक्त गुरुजीने मेरा नाम भावविजय एसा रक्खा. ८

तत्पश्चात् गुरुके संग मरुस्थलमें (मारवाड देशमें) विहार करते सूत्र, प्रकरण, व्याकरण, साहित्य, ग्रंथचरित्रादीका यथाशक्ति मेंने अभ्यास कीया. ९

विद्याभ्यासादि गुणोंसें संतुष्ट होकर गुरुजीने जोधपुर नगरमें श्रीचतुर्विध संघके समक्ष मेरेको गणिपद दीया. १०

उस्केबाद आचार्यमहाराज पाटणका श्रोसंघको जिनतीसें आबूराजकी यात्रा करके शिष्योंके साथ गुजरातमें गये. ११

रास्तामें चलते गरमीकी ऋतु आगेसे मेरे दोनु नेत्रोंमें रोग (बिमारी) होगया तबभी ज्युं त्युं करके अपने गुरुके साथ पाटण पहुंचा. १२

पाटणमें धनाढ्य श्रावकोए बहुत वैद्योंसें अनेक औषधीयां द्वारा (द्रव्यानुंसें) नाना प्रकारका इलाज कीया मगर तब भी मेरी दोनु आंख (नेत्र) बंध हो गई. १३

दीपकहीन घरकी तरह नेत्रहोन (अंधकारव्याप्त) मेंने विज-

यदेवसूरिजीसें उसका (नेत्र अच्छा होनेका) इलाज (उपाय)
पुच्छा. १४

मेरे पुच्छनेसें आचार्यमहाराजने मेरेपर कृपा करके संपूर्ण
विधिविधानयुक्त पद्मावतीका महामंत्र मेरेको दीया. १५

पीछे वहां चातुर्मास पूर्ण करके एक मुनिकी साथ मेरेको पा-
टणमें रखकर आचार्यमहाराजजीए अन्यत्र विहार कीया. १६

उसके पीछे गुरुमहाराजने दिखलाया हुवा वह मंत्रका विधिके
अनुसार आराधन करनेसें देवी पद्मावतीजी प्रत्यक्ष (स्वप्नमें) आके
मेरेको विस्तारसें इस तरह कीया. १७

काचबाका (कच्छपका) लच्छनवाला और हरिवंशमें उत्पन्न
हुये ऐसे (वीसमातार्थकर) मुनिमुव्रतस्वामीके शासनमें महाबलशाली
रावणनामका प्रतिवाधुदेव हुवाथा. १८

वह रावणें कोईएक दिन अपना स्वसृपति (बनोइ) खरदूषण
राजाको कोई कार्यके लीये बहोत जल्दीसें भेजा. १९

पाताललंकाका मालिक वह खरदूषण नामका विद्याधर रा-
जाभी विमानमें बैठके पक्षीकीतरह आकाशमार्गसें चल्या. २०

(वहांसें) बहुत नगरो, देशो, वनखंडो और पर्वतोको उल्लंघन
करके भोजनसमये विगोलिदेशमें पहुंचा. २१

उसीसमये वहराजा भूमिपर उतरके स्नान करके पूजाके उप-
करणो लेकर जिनचैत्य (मूर्ति)को मेरी पास ले आव इसतरह
रसोइ बनानेवालेंकुं कहा. २२

उस वस्तुत भयभ्रांत हुवा वह रसोइया हाथको मस्तकके उपर

रख, नमस्कार करके बोला, हे स्वामिन् ! गृहचैत्य (मूर्ति) पाताल लंकामें झुल गया—रह गया है. २३

यह वचन सुनकर राजानें वहांही रह्या हुवा बालु और गोबर लेकर श्रीपार्श्वनाथजीकी प्रतिमा (अपने हाथसें) बनाइ. (और) २४

नमस्कार (नवकार) महामंत्रोंसें प्रतिष्ठित की. पीछें पूजन करके आशातनाका भयसें पाणीवाला कूपमें पधरा दीनी. २५

वह कूपमें पडतेही उसी वखत कूपमें रह्या हुवा देवनें उसमूर्तिको पुण्यसमूहकी माफक ग्रहण करके वज्रके समान करदी. २६

खरदूषण राजाभी रसोइ जीमके वहांसें रवाने हुवा और रावणका कार्य करके शीघ्रही पीछा लंकानगरीमें गया. २७

उस वखतसें लेकर बहुत कालतक वह देवनें उसी कूपमें भावि जिनेश्वरका बिंबको भक्तिसें पूज्या. २८

शास्त्रोंमें बताया हुवा साढीपच्चीस आर्यदेशोंमें वैराटनगरसें यह देश मत्स्यदेश मालुम होता है. २९

वह देश उस वखतमें विंगोलि नामसें प्रसिद्ध था उसके पीछे वह देश वैराटनगरसेंही वैराट हुवा. और अभी तो ' वराड ' इस नामसें प्रसिद्ध है. ३०

वह वराड देशस्थ एलचपुर पत्तनमें प्रजाके नेत्ररूप कैरवोको आह्लाद देनेमें चंद्रकेसमान चंद्रवंशी श्रीपालनामका राजा था. ३१

श्रीपाल नाम उसका मातापिताका दिया हुवाथा और युवावस्थामें अच्छीतरहसें इला (पृथिवी)का पालन करनेसें लोकोने ' इलच ' एसा नाम दियाथा. ३२

अन्यदा पापकर्मोदय आनेसें राजाका शरीरमें भयंकर कोढ़ रोग हुवा उससें बहराजा बारंवार मूच्छा पाताथा. ३३

अनेक प्रकारकेँ ऊषधको जाननेवाले वैद्योंने बहुतसें उपचार कीया लेकिन उपवन बगीचेँ और जलाशयोमेंसे कीसी स्थानमें राजा लेशमात्र शान्ति पाया नही. ३४

वह वेदनासें व्याकुल हुवा एलचराजा रोगकी शान्तिकेँ लीये एकदिन अपना नगरसें बाहिर निकला. ३५

वहां पानीकी तृषासें व्याप्तहुवा राजा, इधर उधर घुमता, जहां चिंचा (आमली) का दरखतकेँ नीचेँ पार्श्वनाथ प्रभु करकेसहित कूप है वहां आया. ३६

उसी वखत वह कूप (वावडी)में, हाथ पग और मुखको प्रक्षालन करकेँ, निर्मल तथा स्वादिष्ट जलको पान करकेँ पीछे राजा अपना पडावपर आया. ३७

धुप (गरमी) का वखत जानेपर, सायंकालमें शान्त चित्तवाला वह राजा अपना पडावमें अपनी राणीकेँ साथ पल्यंकमें सुत्ता. ३८

जो राजा हमेशां रातभर (विना पाणीका) मत्स्यकी माफक तरफडता था वह राजाकोँ उस रात्रिमें निश्चित तथा इच्छानुसार निद्रा आइ. ३९

प्रातःकालमें जिसवखत राजा उठा उस वखत राजाका हाथ पग और मुखको निरोगी देखकर, राणीनें राजाको पुछा. ४०

हे स्वामिनाथ ! गये कलदिन आपने हाथ पग और मुख कहां-पर धोयाया ? कि जिससें आजे यह रोगरहित मेनेकुं दिखता है. ४१

हे नाथ ! आप फिरभी वहां चलों और संपूर्ण अंगकों उसमें प्रक्षालन करो, वह पानीसे हि आपका कौंठ रोग जावेगा. ४२

इस तरहका रानीका वचनसें प्रतितीवाला होकर राजानें वहां जाकर श्री पार्श्वप्रभुके पवीत्र पानीसें सर्वांगका प्रक्षालन किया. ४३

जैसें अग्निसें तत्काल सुवर्ण शुद्ध (निर्मल) होता है ऐसें वह पानीसें उस राजाका शरीर तत्काल निरोगी हुवा. ४४

उससें आश्चर्य पाया हुवा राणीसहित इलचराजा अन्न पान (खानापान) छोडकर वह देवकी आराधना करने लगा. ४५

हे कूप (बावडी) के भीतरका अधिष्ठाता ! हे हे क्षेत्रदेवता !! इधर जो कोइ होवे वह सकृपा मुजे दर्शन देवे. ४६

एसा बोलकर राजा बैठ गया और तिनदिन जानेपर उसको दृढनिश्चयवाला देखकर वहा रह्या हुवा देव,—४७

प्रत्यक्ष (स्वप्नमां) आकर एलचराजासें बोला. हे राजन् ! इधर (यह कूपमें) खरदूषणराजाका रक्खा हुवा पार्श्वप्रभुका बिंब (मूर्ति) विद्यमान है. ४८

वह मूर्तिका स्पर्शसें यह पानी महा पवीत्र हुवा है उस पानीसें स्नान करनेसें तेरा शरीर निरोगी हुवा है. ४९

यह प्रतिमाका स्पर्शवाला पानीसें स्वास, खांसी, (खोकला) ज्वर (बुखार) शूल और कुष्ठ वगैरह असाध्य रोगोभी निश्चे विनाश होता है उसमें संदेह नही है. ५०

औरभी वह मूर्तिसें स्पर्शा हुवा पानीसें अंधा पुरुष नेत्रोको (पाताहै) बधिर कर्णविषयको; मूक मनुष्य, बाणीको, पंगु आदमी

पगोको, अपस्मार व्याधिसँ पीडित उस-रोगरहित शरीरको पराक्रमहीन महापराक्रमको और धनका अर्थी धनको सुंदर स्त्रीका अर्थी सुन्दर स्त्रीको, पुत्रका अर्थी पुत्र और पौत्रको, राज्यसँ भ्रष्ट हुवा महाराज्यको, पदसँ भ्रष्ट हुवा उत्तम पदको, जयकी इच्छावाला जयको, विद्याहीन, सरस्वतीको, पाता है तथा भूत-वैताल-डाकिनी शाकिनी प्रमुख भाग जाते है और सब कुग्रहो भी श्रान्त होते है. ५१ सँ ५४

हे राजन् ! यह मूर्तिका ज्यादा वर्णन करनेसँ क्या ! इस कलियुगमें यह मूर्ति चिंतामणिरत्नके माफिक प्रत्यक्ष अपना इष्टकार्यको सिद्ध करने वाली है. ५५

नागराज धरणेन्द्रका में सेवक (देव) हुं. और उसका हुकमसँ इहां रहकर भक्तिसँ में आप भगवानकी मूर्तिकु पूजता हुं. ५६

इसतरह प्रभुका महात्म्यकु सुनकर भक्तिसँ उल्लसित मनवाला राजाने वह देवके पास, प्रत्यक्ष चमत्कारिणी मूर्तिकी याचना कीया. ५७

तब देव बोल्या. हे राजन् ! सुण. धन्यधान्यादि जो कुछ तु मांगेगा वह तेरी इच्छानुसार तेरेको में देउगा. लेकिन मूर्ति कभीभी नही देउ. ५८

एसे अनेक प्रकारके वचनोसँ देवने बहुत समजाया, लेकिन मूर्तिको गृहण करनेकी इच्छावाला वह राजाए पारणा नहीकीया. ५९

चाहे प्राण जाय तबभी (मूर्तिविना) नहिजाना एसा दृढ निश्चयवाला राजाने वहां अन्नपाणी लीयाबिना सातदिन निकाला. ६०

उस तपका बलसें खुद धरणेन्द्र रात्रीमें (स्वप्नमें) आ कर उस-
कुं जाग्रत करके इस तरह कहा. हे राजन् ! तूं कायके वास्ते हठ
करता है. ६१

महा चमत्कारिणी इस मूर्तिकी सेवा तुमेरेसें नहि हो सकेगी
और तेरातो कार्य सिद्ध हुवाहै इसलीये हे राजन् तूं अपने घरकुं
चलाजा. ६२

तब राजा बोला. हे फणिराज ! अपना पेट भरनेसें क्या !
अतएव जगतका उपकारके लीये प्रभुकी मूर्ति मेरेकुं देनी चाहिए. ६२

हे नागराज ! मेरा प्राण जावे तबभी मूर्ति लीयेबिना में नहि
जाउगा, चाहे दों अथवा मतर्दों मेरा प्राण वह प्रभुमेही है. ६४

एसा सुनकर साधर्मिको दुःख होवेगा एसा भयसें वह एलच
पुरका मालिक राजाकुं नागराज धरणेन्द्रे इस तरेह कहा. ६५

हे राजन् ! तेरी भक्तिसें संतुष्ट हुवा, में प्राणसेंभी वल्लभ और
महा चमत्कारिणी यह मूर्ति दुनीयाका उपकारके लीये तेरेकुं
देउंगा. ६६

लेकिन हे राजन् ! तेरेकुं यह प्रभुकी आशातना करना नहि,
यदि आशातना करेगा तो मेरा मनमें बडा भारी दुःख होवेगा. ६७

में आशातना नहि करुंगा एसा राजाने कबुल करनेसें नाग-
राज बोलया. हे राजन् ! सुन, प्रातःकालमें स्नान करके स्वच्छ होकर
तेरेकुं कूपके नजीक आना. ६८

और नाल (जवारीके डांठा)की पालखी बनाकर उसकुं सूतका

तंतुसँ बांधकर सूतकु हाथमें पकडके घटकी तरह उस कूवेमें उतारना. ६९

उस पालखीमें मूर्तिकुं में स्थापन करुंगा, पीछे ब्हार निकालके वधाकर नाडि (डांठा) का रथमें स्थापन करना. ७०

पीछे सातदिनके गौले दो बाच्छडे रथमें जोडक वह रथकी आगे आगे चलना, और तेरी पीछे पीछे वह रथ आपसे आप चला आयगा. ७१

इस तरह जहां तेरी इच्छा होवे तहांतक पार्श्व प्रभुकी मूर्तिकुं लेजाना, लेकिन रस्तेमें पीछा देखना नही. यदि पीछे देखेगा तो, प्रभु नही आवेगा. ७२

यह पंचमकाल होनेसे में मूर्तिमें अधिष्ठित होकर अदृष्टतया (पणे) मूर्तिकी उपासना करनेवालाका मनोरथ पूर्ण करुंगा. ७३

इस तरह बोलके पीछली रात्रीमें नागराज चला गया, पीछे प्रातःकालमें जाग्रत होके राजाने उसी वखत नागराजका कथनके अनुसार सब कीया. ७६

पीछे बाहिर आइ हुइ मूर्तिकुं नाल (जबारीका डांठे) का, रथमें स्थापन करके और सातदिनके दो वच्छडेकुं रथमें जोडके रथके आगे राजा चला. ७५

कितनेक दूर मार्गमें जाते राजा मनमें विचारनेलगा कि रथका अवाज सुननेमें नही आताहै तब क्या ! प्रभु नही आताहैं? ७६

एसा विचारके राजाने प्रभुके सन्मुख वक्र दृष्टिसें देखा, जब

प्रभुकेँ उपर उसका दृष्टिपात हुवा उसी वखत प्रभुकी नीचेसेँ रथ निकल गया. ७७

वहा बडदृक्षकी नीचे जमीनसेँ सात हाथ उंचा अन्तरिक्ष (आकाश) में रहे हूवे प्रभुकुं देखकेँ उसवखतसेँ (लोको) अन्तरिक्ष (पार्श्वनाथ इस तरह) कहनेँ लगेँ. ७८

भगवान् मार्गमेंज रहनेसेँ खेदित हूवे, राजा राणी मंत्रि प्रमुखसेँ आराधित धरणेन्द्रनेँ कहा कि भगवान् इधरज रहेगा. ७९

ए बातकु सुनकर राजाने बडा विशाल रंगमंडपसेँ सोभित लक्षमुद्रा नामक मंदिर वहांही तैयार कराया. ८०

वह मंदिर संपूर्ण हूवा देखकर (राजाको अभिमान आनेसेँ विचारने लगा किं अहो ऐसा मंदिरस मेरा नाम बहोत कालतक रहेगा. ८१

वह मंदिरमें बैठनेके लीयेँ भगवानको राजानेँ प्रार्थना किया, लेकिन राजाको अभिमान हेनेसेँ भगवान् मंदिरमें नह आते है. ८२

उससे खेदित होकर राजाने फिर धरणेन्द्रको बोलाया परंतु वह धरणेन्द्रभी राजाका अभिमानका कारनसेँहि आया नहि. ८३

तब अतिखेदित और बहुत दुःखी होकर राजाने मंत्रिसेँ पुच्छा कि प्रभु मंदिरमें आते नही है क्या उपाय किया जावे? ८४

ए वचन सुनकर हृदयमें सोचकर मंत्री बोला हे स्वामिन् ! इसकार्यमें एक उपाय है सो मेरा वचन आप सुनेँ. ८५

सर्व शास्त्रोंमें विशारद (विद्वान्), और बहुत राजाओंमें मानिक, ऐसा अभयदेव नामका आचार्य देवीका बल्युक्त सुनेँ है. ८६

और गुर्जर देशका मालिक, कर्णके समान पराक्रमी कर्णराजा ने वह आचार्यको 'मल्लधारि' ऐसा महान् पद दीया है. ८७

वह आचार्य गतवर्षमें स्तंभनपुर (खंभात) का उत्तम संघके साथ माणिक्यदेव (कुलपाकजी) की यात्रा करनेकुं इधर आये है. ८८

यह आचार्य अभी देवगिरि नामका नगरमें बिराजते है. हे स्वामिन! यदि कोईभी उपायस साधुक सहित वह आचार्य इहां आवें. ८९

तब वह आचार्य आपका यह इष्ट कार्य जरूर करेगा ऐसा सुनके राजानें मंत्रिको भैजकर वह आचार्यको वहां बोलाया. ९०

आकाशमें रहे हुवें प्रभुकुं देखके बड़ा आश्चर्य पाया हुवा. आचार्यने राजासे सब पूर्वकी हकीकत सुनकर तेला (तीन उपवास) करके धरणेन्द्रको याद कीया. ९१

उस वखत धरणेन्द्र वहां जाकर आचार्य महाराजसे कहा कि यह मंदिर बंधाकर राजानें अपने मनमें बड़ा मद (अभिमान) कीया है. ९२

उसके लीये यह राजाका मंदिरमें (भगवान) नहि बिराजेंगे लेकिन, संघका बंधाया हुवा मंदिरमें (भगवान्) बैठेगा, इस प्रकारका धरणेन्द्रका वचन सुनकर सुरिजीने श्रावक संघकुं एकत्र करके कहा. ९३

भो: सब श्रावको! तुम लोक तैयार करावो, उसमें भगवान बैठेगा. ९४

एसा सुरिजीका वचन सुनकर, सुरिजीक संग जाये हुवे श्रद्धा और भक्तियुक्त श्रावकोने मिलकर नवीन मंदिर तैयार कराया. ९५

पीछे आचार्य महाराजकी स्तुतिसें देवसें अधिष्ठित अंतरिक्षपा-
श्वनाथे स्वयं आकाशसें उतर करके सब लोकोके देखते वह मंदिरमें
प्रवेश किया. ९६

वहमंदिरमें भी जमीनसें सात अंगुल उंचा (अधर) रहा हुवा
प्रभुकी आचार्ये विक्रम संवत् ११४२ में माघ शुक्ल पंचमी रविवार के
दिन विजय मूर्हूर्तमें प्रतिष्ठा विधिसे प्रतिष्ठा की. ९७-९८

वह मंदिरमें हि भगवानकी आगे वाम (बांही) बाजुमें भग-
वानकी अधिष्ठायका शासनदेवीको तीर्थरक्षाके लीये सूरीजीए स्था-
पन कि. ९९

उस बखत एलच राजानें भगवानका शीरपर विविध तरेहका
रत्नोसें सुशोभित मुकुटको स्थापन करके और भगवानके दोनु कर्णों
में कुंडलो पहिना करके और भालस्थलमें श्रेष्ठ हीराको स्थापन
करके, तथा अमृत वर्षने वाले चक्षुको स्थापन करके, तथा कंठमें
मुक्ताफल (मोति) का हारको रख करके, और, शरीरपर सुवर्णकी
आंगी चडाकरके, और सूर्य बिंबको निस्तेज करनेवाला भाम-
डलकुं भगवानका मस्तकके पीछे रखकरके तथा मस्तकके उपर
मेघाडंबर नामका श्वेत छत्रको बांध करके, और अपने गलेमें संघ-
विकीमाला पहिनकर तथा गुरुका वासक्षेपको शिरपर धारणकरके
अज्ञानरूप अंधकारको दूर करनेके लीये आरती उतारी. १००-१०३

फिर वहां श्रीमान् (प्रभु) का निवास होनेसें श्रीपुर नामका
एक नगर वसाकरके वह श्रीपुर नगरकुं एलराजानें भगवानकी
पूजाके लीये अर्पण किया. १०४

और जहांपर भगवान निकलेथें वहांका पानीसें सबलोकोका उपकारके लीयें वह कूपका एलचराजानें बड़ा कुंड बंधाया. १०५

उस वखत राजाकी विनतिसें सूरिजीनें वहांहो चातुर्मास करके पीछे भव्यजावोकुं प्रतिबोध देते हुवें दुसरें देशमें विहार करगयें. १०६

इतनी बात बोलकर, पीछे पद्मावती देवीन, कहा कि, हे भाव-विजय! तुमभी वहां जाओ और वही प्रभुका आश्रय लो, ऐसा करनें सें हि तुमेरा दोनु नेत्रो पीछा आवेगा. १०७

इसतरह रात्रिमें (स्वप्नमें) पद्मावती देवीकी वाणी सुनकर अ-यना गुरुभाइको और श्रावकोकुं यहवात कहकें उन सबको साथलेकर में अंतरिक्षजी (श्रीपुर) गया. १०८

वहां पहोचनेसें संघके सब यात्रियोको भगवानके दर्शन हुवें लेकिन, अभाग्यशेखर ऐसा मेरेको प्रभुके दर्शन नहि हुवे. १०९

तब बड़ा खेदित होकर—अन्न पानीका त्याग करक भगवान-कादर्शनमें उत्सुक बनकर मेनें अनेक प्रकारक स्तोत्रोसें अन्तरिक्ष पार्श्वनाथजीकी स्तुति करना इसतरह शुरूकीया. ११०

अपकार करनेवालेकाभी रक्षण करनेवाला, कलिकालमेंभी प्रत्यक्ष चमत्कार बतलानेवाला, और इष्टफलको देनेवाला हे प्रभु आपकुं नमस्कार हो. १११

हे नाथ ! बिना स्वार्थ सर्पको आपने धरणेन्द्र बनाया, और अति निर्णुत कमठ नामका बैरी असुरकुंभी आपे सम्यक्त्व दिया. ११२

हे दयारसके समुद्र ! हे स्वामिन् ! बहुत कालतक आपकी

सेवा करनेवाला आषाढाभूतिक नामका श्रावकको आपे मोक्ष दीया. ११३

भक्तिसे आलिंगन करता (कमल चडाता) हाथीकुं आपे स्वर्ग दीया, उस वखतसें आप ' कलिकुंड पार्श्वनाथ ' इस नामसें जगतमें प्रसिद्ध हुवें. ११४

हे नाथ ! नव अंगकी टीका करनेवालें अभयदेव सूरिजीका कोढ़ रोगको नष्ट करकें आपें कंचनकें तुल्य उस्का देह कोया. ११५

पालनपुरका मालिक पालणनामका परमारें आपका चरण कमलकी सेवासें गया हुवा राज्यकुं पिच्छा मिछाया. ११६

हे नाथ ! उद्देशि शेटके घरमें आपें घीकी वृद्धि कीनी उससें आप ' घृतकल्लोल पार्श्वनाथ ' ए नामसें दुनीयामें प्रसिद्ध हुवें. ११७

और पुत्ररूप फलकी प्रार्थना करने वालेकुं वह फलकी आपे वृद्धि की उसमें पृथिवीतलमें आप ' फलवृद्धि पार्श्वनाथ ' इस नामसे प्रसिद्ध हुवें. ११८

दाह और कीड़ा करकें युक्त कोढरोगवाला एलचपुरका राजाका कोढको हरण करकें हे प्रभु आपें सुवर्णके समान उस्का शरीर कोया. ११९

यह कलियुगमें भी आकाशमें रहेनेकी आपकी इच्छा हुई और हे प्रभु मल्लधारि अभयदेव सूरिजीकी स्तुतिसें संतुष्ट होकर मंदिरमें आ करकें आप ठहरे हों. १२०

हे अनन्तश्लाघागर्भित ! अब में कितना वर्णन करूं. यदि हजार जीह्वावालाभी पार नहीं पावें तो में कैसे पाउं. १२१

हे नाथ ! एसें एसें चमत्कार जगतमें तुमनें दिखाया तो क्या ? मेरा दो नेत्रकुं खोलना आपकुं कठीन है ? १२२

हा नाथ ! हे तात ! हे स्वामिन् ! हे वामा कुलनन्दन ! हा अश्वसेन वंशदीपक ! प्रत्यक्ष दर्शन दीजीये. १२३

माता पिता यदि पुत्रकों इष्ट वस्तु नहि देगा तब दुसरा कोन देवेगा, अतएवं हे तात ! हे स्वामिन् ! मेरेकों नेत्र दीजीये. ११४

इसी प्रकार बोलते हि मेरा नेत्रका पडल तोड डाल्या, और लोकोका जय जय शब्बके साथ त्रिजगत्पतिका दर्शन मेरेकुं हुवा. १२५

और जेसें बादल दूर होनेसें समस्त प्राणीगण सूर्यकुं देखता है एसें चक्षुः विषयक पदार्थोंकुं में आगे देखने लगा. १२६

हे नाथ ! जगतमें लोहकुं सुवर्ण बनानेवाला सच्चेसच्चा आपज पार्श्व (मणि) है और हे तात तात ! उसी कारणसें खरेखर (आपका) पार्श्वनाथ ऐसा नाम रक्खा है. १२७

उसके पीछे आनन्दसें त्रिकस्वर नेत्रवाला में पारणा करके नेत्रकुं देनेवाला अन्तरिक्ष पार्श्वनाथकुं बारंवार देखने लगा. १२८

पीछे रात्रीमें सोनेके बाद स्वप्नमें आकर देवीनें मेरेकुं कहा, कि हे वत्स ! इधर छोटा मंदिर होनेसें तेरेकुं बड़ा करना चाहिये. १२९

प्रातःकालमें उठकर वहांज श्रावकोकुं उपदेश देकर धन एकत्र कराकर मेंनें मंदिरकी श्रुयात करवाई. १३०

दुसरा संघको रवाने करके थोडासा श्रावको के साथ में वहां रहा और एक वरसमें नया (नवीन) मंदिर तैयार करवाया. १३१

पीछे विक्रम संवत् १७१५ की सालमें चैत्र शुक्ल छठ रविवार

कें दिन वह नया मंदिरमें उत्सवके साथ भगवानकों स्थापन कीया. १३२

वहांपरभी वह अन्तरिक्ष अरिहंतनें जमीनको स्पर्श नहीं कीया, लेकिन बड़ी मुशकिलीसे, स्तुति-प्रार्थना करके जमीनसे एक अंगुल उंचे स्थापन कीया. १३३

उस वरुत वह मंदिरमें पूर्व सन्मुख आसनपर प्रभुकुं स्थापन करके और (निर्मल) सम्यक्त्वकुं उपार्जन करके और वहीज मंदिरमें मेरा गुरु श्री विजयदेवसूरि जाके चरण पादुका को गुरु सेवा परायण श्रावकोद्वारा भक्तिसे स्थापन करा क में कृत कृत्य हुवा. १३४-१३५

उस्के पीछेभी कितनेक दिन वहां रहकर, देवाधिदेव पार्श्वनाथको श्रेष्ठभावसे वारंवार, भेटके, १३६

इधर पीछे पीछा आनेमें उत्सुक बनकर, में वहांस निकलकरके रास्ता में इधर उधर सब जगे लोकोंका उपकारके लीये अन्तरिक्ष पार्श्वनाथ (का महात्म्य) की सूचना किनी. १३७

इस प्रकार दुसरा कोइभी आदमी अन्तरिक्ष पार्श्वनाथजीका आश्रय करेगा उसकाभी मनोरथ वह प्रभु पूर्ण करेगा. १३८

ग्रंथकारकी प्रशस्ति:

जगद्गुरु श्री विजयहीरसूरीश्वरजीनें अकबरबादशाहसें सात तीर्थके ताम्रपत्र लिखाकर यावत्चंद्रदिवाकर जय कीया. १३९

उनके शिष्य श्री विजयसेनसूरिजीनें जहांगीर बादशाहको प्रतिबोध देकर प्रतिपदा रविवार और गुरुवास्कुं जीषदया पलाइ. १४०

उनके शिष्य भव्यप्राणीयोरूप कमलोको विकस्वर करनेमें सूर्यके समान श्री विजयदेवेन्द्र सूरिजीनें यवनादि बहुत ज्ञातियोंमें दयाधर्म फेलाया. १४१

उनका बड़ा शिष्य विजयप्रभसूरिजी हुवा. वह सूरिगुणोंसे विभूषित उनका (गुरुका) पाद पोठकां शोभाता था. १४२

और उनकाहि छोटा शिष्य गणिपदस अलंकृत भावविजय, नामका विजयप्रभसूरिजीक राज्यमें हुवा सो में यह ग्रंथका कर्ता हुं. १४३

विक्रम संवत् १७१५ की सालमें भव्य जीवोका उपकारकी इच्छासे अन्तरिक्षपार्श्वनाथकी कृपा स्वरूप मेरा चरित्र मेने रचया. १४४

इति जगद्गुरु श्री विजयहीरसूरिश्वर पटधर श्रीविजयसेनसूरि पटधर श्री विजयदेवसूरि शिष्य पं. भावविजयगणि विरचितं श्री अन्तरिक्ष पार्श्वनाथ कृपात्मकं स्वचरित्रं संपूर्ण. लिखितं पंन्यास श्री उमेदविजय गणीश्वर शिष्येण क्षान्तिविजय मुनिना वराड देशस्थ श्री अन्तरिक्षपार्श्वनाथ पवित्रीत श्रीपुरनगरें.

प्रथम यात्रायां संवत् १९७८ फाल्गुन कृष्णाष्टम्यां मूलं लिखितं द्वितीय यात्रायां संवत् १९७८ ज्येष्ठ कृष्णदशम्यां देशभाषया लिखितं.

मंगलं भगवान् वीरो-मंगलं गौतम प्रभुः ॥

मंगलं स्थूलभद्राद्याः, जैनधर्मोऽस्तु मंगलं ॥ १ ॥

શ્રી વંકચૂલિયાસૂત્ર-સારાંશ.

લેખક-મુનિ સ્વાન્તિવિજયજી

ભક્તિભર નમિય સુરવર સિરિ, સેહર કિરણ રડ્ય સસિસરિયં ।
નમિતું સિરિવીરપયં, વુચ્છં સુયહીલણુપ્પત્તિં ॥ ૧ ॥

ભક્તિના સમુદ્ધે કરી નમેલા દેવેંદ્રોના શ્રેષ્ઠ મુગટનો કાન્તિની રચનાથી શોભાયમાન શ્રીવીર પ્રભુના ચરણને નમિને શ્રુતહેલનાની ઉત્પત્તિ કહીશ. શ્રીવીર પ્રભુના નિર્વાણથી વીસ (૨૦) વરસેં શ્રી સુધર્મસ્વામિનું નિર્વાણ થયું ત્યારબાદ ચુમાલિસ (૪૪) વરસેં ચરમ (છેલ્લા) કેવલી (કેવલજ્ઞાની) શ્રી જંબૂસ્વામી સિદ્ધિ પામ્યા । ત્યાર બાદ ઇગ્યાર (૧૧) વરસેં શ્રી પ્રભવસૂરિ સ્વર્ગે ગયા, ત્યાર બાદ ત્રેવીસ (૨૩) વરસેં સ્વયંભવસૂરિ સ્વર્ગે ગયા । ત્યારપછી શ્રી સ્વયં-ભવસૂરિના શિષ્ય અને આગમના વેત્તા શ્રી યશોભદ્રસૂરિજી પૃથ્વીમાં વિહાર કરતા સાવત્રી નગરીના કોષ્ટક નામા ઉદ્યાનમાં સમોસર્યા । તે વચ્ચે દ્વાદશાંગીના ધરણહાર શ્રી ભદ્રબાહુસ્વામી અને સંભૂતિવિ-જયજી એ બે શિષ્યો સદા તેમની પાસે રહેતા નિત્ય ગુરુ શુશ્રુષા-સેવા કરે છે । આ અવસરે અગ્નિદત્તનામા શ્રી ભદ્રબાહુસ્વામીના શિષ્ય મિથિલા નગરીએ લક્ષ્મીક નામના ઉદ્યાનને વિષે પ્રતિમાએ (કાઉસ-ગધ્યાને) રહ્યાછતા તપ આચરે છે-કરે છે । તે સમયે મધ્ય (દારુ-

મદિરા) અને માંસના આહારથી પરવશ થયેલા તથા કામલતા નામે ગણિકાને વિષે આસક્ત થયેલા બાવીસ (૨૨) ગોઠીલ પુરુષો (મિત્રો) મેગા થઈને તે ઉદ્યાનમાં સદાકાલ વિચરે છે-ફરે છે (ભવ.૧) । ત્યાં પ્રતિમાઈ રહેલ અગ્નિદત્ત મુનિને દેહીને, મદાંધ દયારહિત મહાપાપી તે બાવીસ પુરુષો અતિ તીક્ષ્ણ શસ્ત્રો હાથમાં છેડી સમકાલે સાધુને હણવા દોડ્યા । દોડતાં વચમાં રહેલ અંધ-કૂપમાં સમકાલે સર્વે પુરુષો પડ્યા, અને માંહોમાંહે શસ્ત્રે હણાયા છતાં મરણને શરણ થયા. તે દેહી કૃપાળુ મુનિ વિચાર કરવા લાગ્યા । હા હા શ્વેદની વાત છે કે એ વિચારા રાંકડા મનુષ્યપણુ પામ્યા છતાં જિનધર્મથી વંચિત રહી અકાલે જીવિતવ્યથી રહિત થઈ ક્યાં ઉપ-જ્યા હશે તે જ્ઞાની જાણે । ઇમ ચિંતવી કાઠસગ્ગ પારીને અગ્નિદત્ત મુનિ ત્યાંથી ચાલ્યા, અને જ્યાં ગુરુના ગુરુ (યશોભદ્રસૂરિ) છે, ત્યાં આવી ઇર્યાવહી પઢિક્કમિને-ગમણાગમણે આલોડીને । ગુરુમહારાજ પ્રત્યે વંદન કરે-યાને પ્રથમ શ્રી યશોભદ્રસૂરિજીને વાંદી પછી શ્રી ભદ્રબાહુસ્વામી તથા શ્રી સંભૂતિવિજયસૂરિને નમસ્કાર કરીને પછી ગુરુમહારાજ શ્રી યશોભદ્રસૂરિજીની આગલ હાથ જોડીને પ્રશ્ન કરે-પુત્તે । અથ પ્રશ્ન-હે ભગવન્ ! તે મહા અધર્મિ બાવીસ ગોઠીલ પુરુષો અકાલે મરણ પામી ક્યાં ઉત્પન્ન થયા. અથવા કર્મવર્સે કઈ યોનિમંડલમાં પરિભ્રમણ કરસ્યે તથા તે બાવીસ પુરુષો શું ? સુલભ બોધિ છે અથવા દુર્લભબોધિ થાસ્યે એ પ્રશ્નનો મારો શંસય કૃપા કરી નિવારો. ત્યારે તુંગિયાયણ ગોત્રવાલા ત્રણજ્ઞાનયુક્ત તથા દષ્ટિ-વાદે ભાવિત અન્તઃકરણવાલા તે યશોભદ્રગુરુ શ્રુતજ્ઞાનનો ઉપયોગ

દેડને—તે બાવીસ ગોઠિલ પુરુષો કર્મયોગે ક્યાં ઉપન્યા તથા કહ
 યોનિમંડલને વિષે પરિભ્રમણ કરસ્યે તથા દુલભબોધિ થસ્યે એવું
 જોડેને—નિશ્ચય કરીને અગ્નિદત્તનામા શિષ્યને—આ પ્રમાણે કહે—હે
 અગ્નિદત્ત ! તે ગોઠિલ પુરુષો તમને મારવા આવતા હતા તે પોતે પો-
 તાની મેલેજ મધ્ય માંસને પરવશપણે અંધકૂપમાં પડ્યા અને માંહોમાંહે
 તીક્ષ્ણ શસ્ત્રોથી અંગોપાંગ છેદાવાથી આર્ત તથા રોદ્રધ્યાન વ્યાપ્ત
 તથા વારંવાર કામલતા ગણિકાને ઇચ્છતા સુકૃતનો ક્ષય થવાથી
 અન્તર્મુહુર્ત્તમાત્રમાં તેવા અધ્યવસાયે કરીને તે કામલતા ગણિકાના
 દક્ષિણ (જમણા) સ્તનની બીટડોમાં ક્રમિનીયોનિમાં (ક્રમિપણે)
 ઉત્પન્ન થયા. (ભવ-૨) ત્યારબાદ હે અગ્નિદત્ત ! કામલતા ગણિકા-
 ની નાની બેટડીએ તે ગોઠિલ પુરુષો ક્રમિપણે સંક્રમ્યાથી અતુલ—અસહ્ય
 સ્તનની વેદના ઉત્પન્ન થઈ. તે વેદનાથી પીડા પામતી કામલતા ગ-
 ણિકા અનેક વિદ્વાન વૈદ્યોને સ્તન દેખાડતી ઘણા મંત્ર તંત્ર ઔષધ
 ઐષડ્યે ઉપચાર કરાવતી—ઔષધ કરતી ટ્રિચરે ત્યારે હે અગ્નિદત્ત મુને !
 એક વિદ્વાન વૈદ્યે તેનો ઉપાય જાણી શસ્ત્રક્રિયાયે કરી સ્તનને વિદા-
 રીને—વિરીને તેમાં બાવીસ ક્રમિ—કીડા—બેઈંદ્રિય જીવ હાડ—માંસ
 રુધિરબદ્ધ હતા તેમને કાઢી—છુટા પાડી પાણી ભરેલા ભાજનમાં
 મુકીને કામલતાને દેખાડે તથા સ્તનના માંસ ચર્મને સૂત્રથી (દોરાથ) *
 સાંધે અને સંરોહિણી ઔષધિયે સમાધિ પમાડે. ત્યારે હે અગ્નિદત્ત ! તે
 બાવીસ કીડા સ્તનમાંથી કાઢ્યે છતે, કામલતા ગણિકા સમાધિ પામી
 તેથી તે વૈદ્યને ઘણા અસન-પાન-આદિમ-સ્વાદિમ-વસ્ત્ર-માલ્ય-અલંકાર
 વિગેરે જીવે ત્યાં સુધી પહોંચે તેટલું પ્રીતિદાન દેડને ખુશી કરીને

વિસર્જન કરે—જવાની રજા આપે. ત્યારબાદ તે ક્રમિ—કીડાઓમાં પૂર્વના બંધાયેલ રાગથી તે કામલતા કરુણાયે ચિંતવે એ જીવોનું મરણ મારા હાથથી મા થાઓ એમ વિચારીને તે કીડાઓને લઈને મિથિલા નગરીનો સ્વાઈમાં પડેલ શુક્ર શોણિતવાલી જમીનમાં મુકે ત્યાં તે બાવીસ કીડા તાપ—ભૂસ્વ—તૃષાથી પરાભવ પામતા અન્તર્મુહુર્ત પૃથક્ત્વે (વેથીનવ) કાલ કરીને ત્યાંયો હે અગ્નિદત્ત ? તે બાવીસ જીવો સાધારણ વનસ્પતિમાં કંદમૂલની જાતિમાં એકેન્દ્રિયપણે ઉત્પન્ન થસ્યે (ભવ ૩) તે કાલે પૃથ્વીલ્પણતાં દુઃખ પામતા તે બાવીસ ક્રમિ જીવો પૃથ્વી ૧ પાણી ૨ અગ્નિ ૩ વાયુ ૪ વનસ્પતિ ૫ એ પાંચ સ્થાવરને વિષે જવન્ય મધ્યમ આડેલે ઉપજસ્યે [ભવ ૧૩] ત્યાર પછી હે અગ્નિદત્ત ! તે બાવીસ ક્રમિજીવો તેજ કામલતા ગણિકાના ઉદરમાં ગંડોલાપણે ઉત્પત્તિ થસ્યે [ભવ ૧૪] ત્યાં ચિકિત્સકે—વૈદ્યે રેચ આપી શુદ્ધાદ્વારા વિષ્ટાથી સ્વયંડાયેલા જંગવાલા તે બાવીસે કાઢયા પછી અંતર્મુહુર્તમાં મરીને તે વિષ્ટામાંજ બેન્દ્રિયપણે ઉત્પન્ન થસ્યે [ભવ ૧૫] ત્યાંયો વલી અન્તર્મુહુર્તમાં મરીને તે બાવીસે તેન્દ્રિયપણે ઉત્પન્ન થઈ [ભવ ૧૬] મરણ પામી તેહજ વિષ્ટામાં ચર્ચન્દ્રિયપણે ઉપજશે [ભ. ૨ શ્લેષ્મ (ભ. ૨) શરીરનો મેલ (ભ. ૨) નાસિકાનો મેલ (૨) વમન (ભ. ૨) અને પીતમાં (ભા. ૨) સાતવાર (એ સાત ઠેકાણે) પાપ કર્મના યોગથી વિગલેન્દ્રિયપણે (જવન્ય—મધ્યમ આડેલે) અનુક્રમે ઉપજસ્યે એમ ઓગળતીસ (૨૯) ભવની વક્તવ્યતા થઈ ત્યારપછી હે અગ્નિદત્ત ! તે બાવીસ ગોઠીલુપુરુષના જીવો તિસમા (૩૦) ભવમાં તે ગણિકાને

સૌચકતાના સ્થાનક (ચાલ-મોરો) ની અશુચીમાં સંમુર્ચિત્રમ દેહકાપણે ઉપજસ્યે ત્યાં દિનપૃથક્ત્વ (૨ થી ૯ દિવસ) નુ આયુષ્ય પુરું કરીને એકત્રીસમેભવે (૩૧) કામલતાના ઘરમાં ગર્ભ જ ઉંદરપણે ઉપજસ્યે ત્યાં માસ પૃથક્ત્વનુ આયુષ્ય ભોગવીને ત્રીસમે ભવે (૩૨) તે કામલતા ગણિકાના ઘરે દરવાજા પાસે સુકર (હુકર-હુંડ) પણે ઉપજસ્યે ત્યાં અજ્ઞાનના અનુભવરૂપ ફલને વેદસ્યે ત્યાં ક્રૂર રૂદ્રપરિણામી પુષ્ટ સ્કંધશાલા કામાંધ તે બાવીસ સુકર દાઢાબલથો વિવાદ કરતા કાદવ તથા વિષ્ણુથી શરીરને લિપતા તથા તેનાથીજ (કાદવ-વિષ્ણુથીજ) આહારનો વૃત્તિ કરતા પરસ્પર ભયંકર સ્વરથી ગર્જના કરતા ઘણા પ્રાણ ભૂત-જીવ સત્ત્વને મર્દન (ઉગ્રદ્રવ) કરતા પોતાના આત્માને આનન્દ માનતા વર્ષ પૃથક્ત્વનુ આયુષ્ય ભોગવીને ત્યાંથી કાલ કરીને તે બાવીસ જીવો તેત્રીસમે (૩૩) ભવે અવંતો દેશને ત્રિષે ચંડાલના કુલમાં ઉપજસ્યે (અનુક્રમે) વૃદ્ધિ પામતાં તે બાવીસ ચંડાલો હુંડક સંસ્થાનવાલા લાંબા દાંતવાલા મોટા પેટવાલા ગઝીના રંગ સદશ (કાલા) નહિ દેખવા લાયક લોકોને ઘણી દુગંચ્છા ઉપજાવતા પાપકાર્યમાં ઢાહ્યા (હૂશીયાર-નિપુણ) થશે તે બાવીસે ચંડાલકર્મમાં કુશલ અને વિજ્ઞાનગુણયુક્ત હોવાથી પાપકર્મવડે ઘણો દ્રવ્ય સમૂહ એકઠો કરસ્યે તથા તે દ્રવ્યથી આજીવિકા કરતા-તે દ્રવ્યને ભોગવતા વિચરસ્યે તે અવસરે હે અગ્નિદત્ત ! તે કામલતા ગણિકા વૃદ્ધ થવાથી ઘણું દ્રવ્ય યાચકોને ભિક્ષાચરોને આપીને પોતાના સ્વજનલોકને પુછીને પરિવાજક ધર્મમાં આદરવાલી-મિથિલા નગરીથી નિકલે નિકલીને કાશીદેશ

મધ્યે ગંગા નદીને કોનારે રહેલો પરિવ્રાજિકાઓની પાસે આવીને સૌચ મૂલ પરિવ્રાજકનો ધર્મ પામીને—ગ્રહણ કરીને, પાલતી વિચરસ્યે ! ત્યારે તે કામલતા ગણિકા શુદ્ધ પરિવ્રાજિકા થસ્યે ! અન્યદા પ્રસ્તાવે તે કામલતા પરિવ્રાજિકા સર્વ તોર્થને નમસ્કાર કરવાને માટે પોતાની ગુરુણીને પુછીને કાશી દેશથી નિકલોને બાહારના દેશોમાં વિહાર કરતી તીર્થોને નમસ્કાર કરતી છતી અવંતી દેશમાં સીપ્રા નદીના તટને વિષે અનેક પરિવ્રાજિકાઓથી પરિવરી ગેરુથી રંગેલાં પ્રધાન વસ્ત્રોથી અલંકૃત તથા ત્રિદંડ કુંડિ (કમંડલુ) સ્વપર અંકુસ અક્ષમાલાથી પવિત્ર હાથવાલી થઈને વિચરસ્યે ત્યારે તે કામલતા પરિવ્રાજિકાને સીપ્રા નદીને કિનારે આવી જાળીને અવંતી દેશવાસી અનેક શ્રેષ્ઠિ સેનાધિપતિ પ્રધાન વિગેરે ઘણા ઉત્તમ મધ્યમ પુરુષો તથા સ્ત્રીઓ શીઘ્ર દર્શનાર્થે આવસ્યે ત્યાં તે બાવીસ ચંડાલ પુરુષો પણ તે પરિવ્રાજિકાના દર્શન માટે આવસ્યે ત્યારે કામલતા પરિવ્રાજિકા તે શ્રેષ્ઠિ વિગેરેની આગલ સૌચ મૂલ પરિવ્રાજકનો ધર્મ કહેસ્યે, હે લોકો અમ્હે સૌચ મૂલ ધર્મ પરુપીયે છીયે. તે સૌચ બે પ્રકારનો છે તે આ પ્રમાણે દ્રવ્ય સૌચ ૧ અને ભાવ સૌચ ૨ દ્રવ્યથી પાળી અને માટીયે કરીને ભાવથી ઢાભાદિ અને મંત્રે કરીને, જો અમને કાંઈપણ અશુચિ થાય તો અમ્હે સર્વ માટીનો લેપ કરી શુદ્ધ પાળીથી પ્રક્ષાલન કરીયે ઘટલે પવિત્ર થઈયે. એમ નિશ્ચે જે પ્રાણીઓ જલાભિષેક કરે તે પ્રાણીઓ પરમપદ પામે, ત્યારે તે બાવીસ ચંડાલ પુરુષો, કામલતા પરિવ્રાજી કાચે વહેલ, સૌચ મૂલ ધર્મને સાંભલીને હર્ષ સંતોષ પા-

મોને તે ધર્મને સદ્દહતા તે ધર્મ ઉપર રુચિ કરતા. કામલતા પરિવ્રાજિકાને ત્રણ પ્રદક્ષિણા દેડને તેની પાસે સૌંચ ધર્મ સ્વીકારસ્યે. પછી ફરીથી પળ પ્રણામ કરીને પોતાને ઘરે જસ્યે. અને તે બાવીસે ચંડાલો પરિવ્રાજક ધર્મના પરમભક્ત થસ્યે. ત્યાર બાદ મિથ્યાદર્શનને ધારણ કરનારા અન્યધર્મના પ્રત્યનીક-નિંદક તે બાવીસે ચંડાલ પુરુષો શેષ પાંચ દર્શન તથા વિશેષે કરી જૈન દર્શનના પાલક સાધુ શ્રાવક તથા જિનેશ્વરનાં ચૈત્યના અવર્ણવાદ બોલનારા અને નિંદા કરનારા થસ્યે. ત્યારબાદ પરિવ્રાજક ધર્મના રાગી તે બાવીસ ચંડાલો જિન ધર્મનો અવર્ણવાદ ઉચારતા-બોલતા છતા લોકોના નિમંત્રણથી માતપાણીને ગ્રહણ કરો ઇચ્છા પ્રમાણે આહાર કરતા મરણને અળવાંચ્છતા પાંચ વર્ષ સુધી પરિવ્રાજકના ધર્મને પરમ ભક્તિથી આરાધતા અન્યદા આયુષ્ય ક્ષય કરીને ચોત્રીશમે ભવે ત્યાં અવંતી દેશમાંજ માંડના કુલને વિષે ઉત્પન્ન થસ્યે [૩૪] ત્યાર બાદ અનુક્રમે તે બાવીસ માંડો વૃદ્ધિ પામસ્યે ત્યારે ભયંકર દુષ્ટ રૌદ્ર સાહસીક અને વિકલચારી થસ્યે અને અનેક શ્રેષ્ઠિ સેનાધિપતિ અમાત્ય નરપતિઓની આગલ માંડ વેષ્ટાને વિસ્તારતા કરતા વિચરસ્યે, અન્યદા કુશસ્થલ નગરમાં બ્રહ્મદ્વીપ રાજાની આગલ માહોમાંહે વિઠંબના કરતા માંહોમાંહે દાસપણાની-હલકી-ક્રિડા કરતા દુષ્ટ વેષ્ટા દેસ્વાહતા તે બાવીસ માંડો. અઠમ (તેલા)ને પારણે ગોચરીને અવસરે ગોચરીયે વિચરતા એક સાધુના યુગલ (જોડલાને બે સાધુને) ને દેખસ્યે, તે સમયે ત્યાં બેઠેલ એક દુષ્ટ પુરોહિતે પ્રેર્યા તે બાવીસ માંડ પુરુષો કલકલ શબ્દ કરતા તે સાધુના તરફ દોડસ્યે, તે સાધુ

યુગલને સંઘટ કરસ્યે, પરિતાપ પમાડસ્યે, કિલામણા પમાડસ્યે, ઉપ-
 દ્રવ ઉપજાવસ્યે, હિલના કરસ્યે, સ્વિસણા કરસ્યે, નિંદા કરસ્યે,
 ગરહણા કરસ્યે, અને તે પુરોહિત પ્રમુખને ઘણી હાંસી ઉત્પન્ન કરસ્યે,
 તોપણ તે સાધુ યુગલને મૌનપણે રહેલ દેહીને તે (બાવીસ માંડો)
 પોતાની મેલે શાન્ત થઈ, સ્વેદ પામી દુષ્ટ ચેષ્ટા બંધ કરી માર્દવ ગુણને
 સ્વીકારતા બહો આ મુનિઓને ક્ષુધા લાગી હસ્યે. એમ વિચારિને
 મુનિઓને વિસર્જન કરસ્યે. (જગ્ગા દેસ્યે) ત્યાર બાદ હે અગ્નિદત્ત !
 તે બાવીસ માંડ પુરુષો અકાલે વિજલી પડવાથી અકસ્માત્ બલી-
 ભસ્મ થઈ, થોડાપણ માર્દવગુણે વર્તતા હોવાથી પાંત્રીસમે (૩૫)
 ભવે મધ્ય દેશમાં જુદા જુદા કુલને વિષે ચડદ વિદ્યાના પારગામી
 દ્વિજ (બ્રાહ્મણ) યસ્યે, તે બાવીસ વિપ્રો ધારાપુર નગરમાં યજ્ઞદત્ત
 બ્રાહ્મણના નિમંત્રણથી તેને ઘરે યજ્ઞમંડપમાં રહી, દ્વાર બંધ કરીને
 અનેક દ્રવ્યો સાથે ધીનો હોમ કરતા છતા, તીવ્ર અગ્નિથી ડાઝ્યા
 છતાં તૃષાથી પીડાતા કંઠસોષ પામતા આર્તધ્યાને મરી સીપ્રા
 નદીના ધરામાં મત્સ્યો યસ્યે, એમ જલચર માંહે સાત ભવ કરસ્યે
 (૪૨) ત્યાર પછી નવ ભવ સ્વેચરની યોનિમાં કરસ્યે (૫૧) ત્યાર
 પછી ઇગ્યાર ભવ સ્થલચરમાં કરસ્યે, એમ નિશ્ચે હે અગ્નિદત્ત ! બા-
 સઠ (૬૨) ભવ ભમસ્યે તેં બાસઠમા ભવમાં તે ગોઠોલ પુરુષોના
 જીવો મૃગપર્ણે ઉપજાયે ત્યાં તે બાવીસ મૃગોં વૃદ્ધિ પામ્યા છતાં
 કઠીન કર્મેના ઉદયથી વનના અગ્નિમાં બલી સમકાલે મરીને તેસઠ
 (૬૩) મેં ભવે મધ્ય દેશમાં શ્રાવકના કુલમાં ઉપજસ્યે ત્યાં બાલ્યા-

વસ્થા મુક્યાનાદ વિજ્ઞાન ગુણયુક્ત થયા છતા તે બાવીસે જણા દષ્ટ
 ધીઠા કુશીલ પરવંચક સ્વલ અને પૂર્વ ભાવના મિથ્યાત્વભાવથી
 જિનમાર્ગના પ્રત્યનીક દેવગુરુની નિંદા કરનારા થાસ્યે, તથા રૂપ
 શ્રમણ માહણને પ્રતિકુલતા કરતા જિનેશ્વરના તત્ત્વને અન્યથા સ્વરૂપે
 પ્રરૂપશે તથા સેંકડો-હજારો નરનારીનો આગલ સ્વકપોલ કલિપત
 કુમાર્ગનો પ્રરૂપણા કરશે. વિશેષ પ્રરૂપણા કરશે, સર્વિશેષ પ્રરૂપણા
 કરશે, તથા જિનપ્રતિમાને ભાગતા, જિનપ્રતિમાને નહી માનતા
 જિનપ્રતિમાની હીલના કરતા, પ્રતિમાને ઉત્થાપતા, પ્રતિમાની નિંદા
 કરતા, અવજ્ઞા કરતા, ચૈત્યોને તીર્થોને તથા સાધુસાધ્વીને ઉત્થા-
 પશે. તે અવસરે હે અગ્નિદત્ત ! તે કામલતા પરિત્રાજિકા અઠોતર
 (૭૮) વર્ષ ગૃહસ્થાવાસ પાલીને, છઠ્ઠીસ (૨૬) વર્ષ પરિત્રાજક
 ધર્મ પાલીને એકસો ચાર (૧૦૪) વર્ષનું સર્વ આયુષ્ય પાલીને સાત
 અહોરાત્રિનું અનશન કરીને ત્યાંથી કાલ કરો દક્ષિણ દિશાના
 વાણવ્યંતરનિકાયના સુવચ્છ નામના ઇંદ્રની-દેશોનર્ધ પલ્યોપ-
 મના આયુષ્યવાલો સુવચ્છા નામની દેવી (ઇંદ્રાણી) પળે પ્રથમથીજ
 ઉત્પન્ન થયેલી હશે. તે સુવચ્છા વાણમંતરો અવધિ (વિભંગ) જ્ઞાને
 પૂર્વભવનો સંબંધ જાણીને તે બાવીસ વાણીયાઓને દેહી હર્ષ સંતોષ
 પામીને, તે બાવીસ વાણીયાને પૂર્વભવના સંબંધનો, પરમપ્રીતિથી
 સાહાય્ય (મદદ) કરનારી થસ્યે ત્યારે, હે અગ્નિદત્ત ! દુષ્ટ પરિણામી
 તે બાવીસ વાણીયા સુવચ્છા વાણમંતરોની મદદથી ધનધાન્ય પુત્ર
 કલત્રથી તથા પ્રીતિ સત્કારના સમુદાયથી વૃદ્ધિ પામશે, ત્યારબાદ

તે બાવીસ વાળીયા ધનધાન્યાદિકે વૃદ્ધિ પામવાથી પોતાની ધુજા-
ઓ ઉચ્છાલશે મહા અભિમાની થશે, કુદસ્યે, ગુંજારવ કરશે,
અને હજારો પુરુષ સ્ત્રીઓનો આગલ આ પ્રમાણે પ્રરૂપણા કરશે.
એ અમારો આ ધર્મ સાચો છે. અર્થ અને પરમાર્થ અમારો ધર્મજ છે.
બાકી સર્વે અનર્થ છે. હે મનુષ્યો જુવો અમને રૂહલોકમાંજ પ્રત્યક્ષ
ધર્મનું ફલ મળે છે તો આગલનું તો કહેવુંજશું! તે માટે તમે પણ
અમારા ધર્મનું અનુષ્ઠાન અંગીકાર કરો; એમ કહી નિજમતિ કલ્પિત
નવીન માર્ગને સ્વચ્છપણે પ્રરૂપશે, એમ નિશ્ચે હે અગ્નિદત્ત! તે બાવીસ
વાળીયા, શ્રાવક ધર્મથી અષ્ટ થઈને ષટ્દર્શન માંહેથી એકે દર્શનને
નહી માનતા અને સ્વકલ્પિત માર્ગની પ્રભાવના કરતા અસંખ્યાત
કાલ સુધીનું દુર્લભ બોધિપણું ઉપાર્જન કરશે, તે અવસરે હે અગ્નિ-
દત્ત! ભગવંતના પ્રરૂપેલા શ્રુતની હીલના થશે, તે વચ્ચે શ્રુતહીલના
થયે છેતે શ્રમણ-નિર્ગ્રંથો પૂજા સત્કાર આદર સન્માન નહી પામે,
તથા ધર્મનું પાલવું અતિ દુષ્કર થશે, વલો હે અગ્નિદત્ત! તે દુષ્ટ
બાવીસ વાળીયા પંત્ર વર્ષ તક ગૃહ કૃત્ય કરી-ચાર ગતિમાં શ્રમણ
કરાવનાર x x x x x x એ વેના નામથી પ્રસિદ્ધ થયેલ સાધુ
પર્યાયને નવાળુ વર્ષ પાલીને સોલ મહારોગની પીડાથી પરાભવ
પામતા આર્તધ્યાનને વશ થયેલા કાલાવસરે કાલ કરીને ઘમા
નામની પ્રથમ નરક પૃથ્વીને પહેલે પાથડે દશ હજાર વર્ષને આઉલે
નારકીપણે ઉપજશે (ભવ ૬૪) ત્યાર પછી કર્મને વસે તેહજ મિ-
ધ્યાત્વભાવને પદિવજ્જતા થકા (અંગીકાર કરતા) નાના પ્રકા-
રની યોનિમાં ઉપજશે, અને ઘણો સંસાર પરિશ્રમણ કરશે. તે

માટે હે અગ્નિદત્ત ! તે બાવીસ જીવો શ્રાવકપણુ પામીને પણ શ્રુત-
ની હીલના કરીને દુર્લભ વોધિપણું પામશે, હવે અગ્નિદત્ત મુનિ ગુરુ
મહારાજને પ્રણામ કરી ફરી પુછે, હે આર્ય ! કહો તે શ્રુતહેલના
ક્યારે થશે ! અને શ્રુતનો ઉદય ક્યારે થશે ! તેના ઉત્તરમાં
શ્રી યશોભદ્રસૂરિજી શ્રુતનો ઉપયોગ આપા કહે છે, હે અગ્નિદત્ત !
હે મહાભાગ્ય શાલિન્ ! શ્રુતની હેલના તથા ઉદયનો સમય સાંભ-
લોઃ—શ્રીવીરપ્રભુના નિર્વાળથી વસેને એકાણુ (૨૯૧) વર્ષે સંપ્રતિ
નામે રાજા સવાક્રોડ જિનપ્રતિમા ભરાવશે તથા સવા લાખ જિન
મંદિર કરાવશે ત્યાર પછી સોલસેં નવાણુ વરસેં તે દુષ્ટ વાળીયા
શ્રુતનું અપમાન કરશે તે સમયે હે અગ્નિદત્ત ? $\left. \begin{array}{l} ૨૯૧ \\ ૧૬૯૯ \end{array} \right\} \begin{array}{l} \text{વીર} \\ \text{સંઘ.} \end{array}$
સંઘ અને શ્રુત રાશિના નક્ષત્ર ઉપર આઢત્રી $\frac{૧૬૯૯}{૧૬૯૦}$ શ્રુ-હો,
સમો ધૂમકેતુ નામનો દુષ્ટ ગ્રહ લાગશે, $\frac{૪૭૦}{૧૬૨૦}$ વિક્ર. સં.,
તેહની સ્થિતિ એક રાશિ ઉપર ત્રણસેતેત્રીસ (૩૩૩) વર્ષની છે ત્યાર
પછી સંઘનો અને શ્રુતનો ઉદય થશે,

૨૯૧	એમ યશોભદ્ર ગુરુનાં વચનો સાંભલીને
૧૬૯૯	અગ્નિદત્ત મુનિયે, વૈરાગ્ય પામી પ્રદક્ષિણા
૩૩૩	દેહ વારંવાર ગુરુમહારાજને વંદન કરીને
<u>૨૩૨૩</u>	વી. સં. શ્રુ. ઉ. આચાર્ય મહારાજને પુછીને અને સુગુરુ
૪૭૦	શ્રીભદ્રબાહુસ્વામિ તથા સંભૂતિવિજયને

૧૮૫૩ વિક્ર. સં. શ્રુ. ઉ. પુછીને સંલેખના કરી અને તે મુનિવર
પ્રથમ દેવલોકે ગયા ॥

इय सुयहीलणुप्पाय-फलं फला जाणिऊण अन्नेवि ।
जसभद्दे जिणवयणे, दढचित्ता होइ पइ दियहं ॥

ए श्रुत हीलनाना उत्पातनुं फलाफलने जाणीने यज्ञ અને
કલ્યાણને આપનાર જિનેશ્વરના વચનમાં બીજાઓ પળ હમેશાં દૃઢ
ચિત્તવાલા થાઓ-આ હેલી ગાયામાં આ સૂત્રના પ્રતિપાદક શ્રી
યશ્વોભદ્રસૂરિજીનું નામ પળ જળાવી દીધું.

इति वंकचूलिया सूत्र सारांश संपूर्ण-

નોટ—વિસ્તારથી સંપૂર્ણ હકીકત જાળવાની ઇચ્છાવાળાપ વંક-
ચૂલિયા સૂત્ર દેશવું યા સાંભલવું, લેસક.

एकादश संघानादि स्तुति विगरेनुं शुद्धिपत्रक.

पृष्ठ	पंक्ति	अशुद्ध	शुद्ध
१	१९	कुरुष्व	कुरुष्वे
२	४	यस्य	स्तैर्वर्द्धमानः यः
२	७	बंधो	बंधो
२	१९	रूपादीनां	रूप्यादीनां
३	५	यद्वां	यद्वा
३	१३	गृणान्ति	गृणाति
४	८	श्रीनाभिनन्दनाश्च	श्रीनाभिनन्दनाश्च तेजनाश्च
४	९	पृथक्	पृथक्
४	१०	अभिनन्दयतात्य	अभिनन्दयतीत्य
४	१२	युगादि	(अभिनन्दन)
४	१८	कृत्यं	कृत्य
५	१६	पार्श्व	पार्श्व
६	८	अभयदा	अभयदा
७	१२	द्वितीयवार	द्वितीयवारं
८	१	सशा	संशो
८	१६	शत्रु	शत्रू
९	२	स्तुतस्य	स्तुतस्तस्य
९	५	चाप्पासिः	चाप्पासिः
९	१३	संजाघटीतीति	संजाघटीतीति

१०	६	धराया	धरायां
१०	७	वृषः	वृषः
१०	१०	हे वर्द्धमान ?	हे श्रीवर्द्धमान ?
१०	१४	मर्य	मर्यः
११	२	कथितव्या	कथयितव्या
११	२	कुतीर्थिकं	कुतीर्थिक
११	६	त्वं किं वशिष्टा	त्वं किं विशिष्टा
११	२०	श्रीविर	श्रीवीर
१२	९	शृङ्ग	शृङ्गं
१२	९	मृतः	मृगः
१२	१२	इति त्वा	इति श्रुत्वा
१३	१४	प्राज्व	प्रोज्ज्व
१४	२	निगुणैः	निर्गुणैः
१४	१५	रोजी	रोगी
१४	१७	रुनां	रूनां
१५	७	वृद्धि	वृद्धि
१५	१७	वैद्य	वैद्यः (वैद्यं)
१५	२०	धर्मिष्ठता	धर्मिष्ठता
१६	८	सर्व	सर्व
१६	१३	मुखेन	मुखेन
१६	१८	नं	णं
१७	१४	क्षान्त्या च ।	क्षान्त्या चा
१७	१४	दुर्मस्वान्	दुर्मस्वान्

”	૨૧	વાળા	વાળી
૧૮		સાતમા શ્લોકનું ત્રીજું પાદ છે	તેને પહેલું પાદ સમજવું
૧૯	૨	જગત્રય	જગત્રય,
૨૦	૩	સદાચારતા-	સદા ચારતા,
”	૬-૮	વિષ સ્વરી પડેલો અર્થાત્ વિષરહિત એવો સર્પ શું પૃથ્વિને વિષે થાય સ્વરો? અર્થાત્ ન થાય તપનુ મૂલ	જેમકે શબ્દ (ફુંફાટા) થી રહિત થયેલો સર્પ શું જગતમાં ફેર વિનાનો થયો ? અર્થાત્ નથી થયો. તપનુ મૂલ શું?
”	૯	ધારણ કર છે	ધારણ કરે છે
”	૧૪	ભિક્ષો ન	ભિક્ષો ? ન
”	૧૫	જો ધનની ઇચ્છા થાય તો	જો મનમાં ધનની ઇચ્છા થાય તો
”	૧૮-૧૯	ધનને અને સ્ત્રીને	ધનરૂપ પરિગ્રહને
”	૨૧	શુક્તાહાર	શુક્ત્વાઽહાર
૨૧	૩	જીવ	નપુંસક
”	૫	કર, વલી આત્મા- થી પવીત્ર કરીને વલી	આત્માને પવીત્ર કરવા- માં તત્પર
૨૧	૯	દુર્ગંધે	દુર્ગંધ

”	૧૪-૧૫	નહિ ઇવુ, અર્દા શવની પેઠે માથું મુંડેલું આ પ્રમાણે આકૃતિવાલા	નહિ, માથું મુંડેલું અને અર્દા બલેલા મહદાની માફક
૨૧	૧૬	આજસુધી	હજીસુધી પળ
”	૨૧	શરીર પદ્મનિકયં નિર્વેદના	શરીર સન્નનિકયં નિ- ર્વેદના
૨૨	૨	ચરબી હાડ- મેદ કાં અને સ્નાયુથી	હાડકાં અને ચરબીથી
”	૫-૬	ભક્ષણ કરાય છે	નિશ્ચે ભક્ષણ કરવા લાયક થાત,
”	૬	જોડને પળ તને તે શરીર ઉપર	જોડને હજીપળ તને તે શરીરરૂપ ઘરને વિષે
૨૨	૧૮	છસિ	છતિ
”	૧૯	જડમતે	જડમતે ?
૨૩	૧	તું	શરીર
૨૩	૩	આવવાનું નથી વળી શું	આવતું નથી તો શું
”	૭	સાધો	સાધો ?
”	૯	મક્તુ	મક્તુમ્
”	૧૦	કિમ્	કિમ્ ?
”	૧૨	વ્રતને અંગીકાર	વ્રતને પ્રથમ આત્માને વિષે આરોપણ

”	૧૩	હળાયો છતો થઈને	હળાયેલ થઈને
”	૧૫	પદાર્યને	પદાર્યને
”	૧૬	અથત્	અર્થાત્
૨૪	૩	આ ભવમાં શું	આભવમાં શું એમને એમજ
૨૫	૧૫	તેને	તને
”	૧૬	તેમાં રહેવા દેશે	શું તેમાં રહેવા દેશે ?
		નહિ	અર્થાત્ નહિ રહેવા દે,
”	૧૯	ચરણ	ચરણ
૨૬	૬	રિમૈ	રિમૈ:
”	૭	નિવેદના	નિર્વેદતા
”	૯	રંગસસ્કૃતિ	રંગ સંસ્કૃતિ
”	૧૯	સ્ત્રી	સ્ત્રીયો
”	૨૦	શોક	કદિપણશોક
૨૮	૬	દેહ સુપોતક	દેહ સુપોતકં
૨૯	૧૫	કંકુ	કેશર
૨૯	૯	નિશ્ચે	નિશ્ચેતુંજ
”	૧૮-૧૯	નથી ? તો તુ શું	છે ? અર્થાત્ યોગ્ય નથી,
		અકામી નથી અ-	તો ‘મંડનપ્રિય હોય તે
		થવા મંડનપ્રિયછે?	નિશ્ચે અકામી ન હોય,
૩૦		સં । છઘ	સં છિઘ
”	૭	મુક્તિશ્રી	મુક્તિરૂપ શ્રેષ્ઠ
”	૯	નાન્વિતં,	નાન્વિતમ્

॥	१५	पूर्वे कहेला संत पुरुषो	हे विद्वानो ?
॥	१५-१६	अरण्यमां भटकता	अरण्यमां निरंतर भट-
		एवा	कता एवा पोताना
३१	१	श्रीअत	श्रीअन्त
॥	३	नन्दमं,	नन्दम्
॥	४	वर्ण्यते	वर्ण्ये
॥	४	सदुपकृते	ऽन्येषा मुपकृते,
॥	८	सौम्य	साम(२)
॥	१२	(त्त)	(दा)
॥	१३	बद्य (?)	बंध (नत्वा)
३२	१	सार्द्धमं	सार्द्ध
॥	९	श्रीमन्तः	श्रीमन्तः
॥	९	झारैः	झरैः
॥	१२	स्तुदु	स्तदु
॥	१८	स्वप्ने	स्वप्ने'
॥	१८	ममा	ममा'
३३	८	समानय	समानय
३३	१४	विससज	विससर्ज
३३	१७	भोज्य	भोज्य
३४	१५	इतस्ततो	इतस्ततो
३५	७	पुनर्यूय	पुनर्यूयं
३६	३	स्पर्श	(स्पर्ष्ट)

३७	५	रात्रौ	रात्रौ
३७	१८	मञ्चेतसि	मञ्चेतसि
३७	२०	स्वच्छा	स्वच्छी
३८	१३	स्थाप्य	(संस्थाप्य)
३९	१०	सा	सो
३९	२१	त्वद्य	सद्यो
४०	१३	स्वयम्	स्वयम्
४०	१४	खादूतोर्य	खादूतीर्य
४१	१४	भूपतिः	भूपतिः
४२	३	दर्शन	दर्शनम्
४२	१७	पालन	पालण
४३	१	पुत्रायव	पुत्रार्थैव
४३	१३	पित्रौ	पित्रौ
४४	५	प्रनिबुद्धः	प्रतिबुद्धः
४४	९	षष्ठ्यां	षष्ठ्यां
४५	२	पूर्ण	पूर्ण
४५	१६	गुरुश्री	गुरुश्री
४५	२०	फालगुन	फालगुन
		कृष्णाष्टम्यां	कृष्णाष्टम्यां
४६	११	डय	डय
४६	१७	बोलनेकी	बोलनेकी
४७	३	स्मरण	स्मरण

४७	२१	माफोक	माफोक
४८	५	मे	में (भानिराम)
४८	१२	नगरमं	नगरमें
४८	१९	श्रावकोण	श्रावकोनें
४८	२०	(द्रव्यानुसैं)	०
४८	२२	मेंनै	मेंनें
४९	६	जोर	जोनें
४९	९	कीया	कहा
४९	११	तार्थकर	तीर्थकर
४९	१८	विगोलि	विंगोलि
५०	२२	३१	३२
५१	१४	सायंकालमें	सायंकालमेंभी
५१	१५	मुत्ता	सोगया
५१	२२	मेनेकुं	मेरेकुं
५२	४	मभुके	मभुकरके
५२	१२	बहा	बहां
५२	१९	रोगोभी	रोगोकभी
५३	४	पदस	पदसैं
५३	९	अ ना	अपना
५३	१३	महात्म्यकु	महात्म्यकुं
५३	२०	राजाण	राजानें
५४	१२	धरणेंद्रे	धरणेंद्रनें

५४	२१	ठांडा-	धांडा-तटेला-
५५	४	(डांठा)	(जवारीकें धांडा डोका)
५५	५	गौले	गौकें
५५	५	जोडक	जोडकर
५५	६	आगें चलना	आगेंतेरें चलना.
५५	८	तहांतक	वहांतक
५५	१५	७६	७४
५५	१६	डांठे	धांडा-डोका
५६	३	बहा	बहां
॥	६	मंत्रिप्रमुखसैं	मंत्रिप्रमुखसैं
			उस वखत फिर
॥	७	इधरज	इधरज
॥	११	मंदिरस	मंदिरसैं
॥	१४	भगवा.....	भगवान् मंदिरमें
			नहि आते है
५७	४	इधर	इसदेशमें
५७	५	यह	वह
॥	६	उपायससाधुक	उपायसैं साधुकरकें
॥	९	आश्रय	आश्रय
॥	१२	धरणेंद्रें	धरणेंद्रें,
॥	१२	आचार्य	आचार्य
॥	२१	सुरिजीक संग	सुरिजेकें संग

५८	२	जाये हुवे	आये हुवे
"	५	पार्श्वनाथें	पार्श्वनाथजीनें
"	८	आचार्य	आचार्यनें
"	८	सूरीजीए	सूरिजीनें
"	२१	एल राजानें	एलच राजानें
५९	४	जावोकुं	जीवोकुं
"	४	क (गयें)	कीया
"	५	देवीन	देवीनें
"	६	तुमभी	तुंभी
"	१०	में	में-भाव विजय
"	१३	करक	करकें
"	१४	प्रकारक	प्रकारकें
"	२०	आपे	आपन
६०	८	परमारें	परमारनें
"	१४	नामस	नामसें
"	१८	और	तथापि
६१	६	अतएवं	अतएव
"	६	११४	१२४
"	१२	पज	पहि
"	१७	करना	कराना
"	२२	सबत्	संवत्
६२	४	मार्थमा	मार्थना

६२	८	जाकें	जोकें
६२	९	कराक	कराकर कें
११	१३	इधर पीछे	पीछे इधर (गुजरातमें)
११	१३	वहांस,	वहांसें,
६३	५	पोटकां	पीठकों
११	६	पदस	पदसें
११	७	जोक	ज'कें
११	१	संपूर्ण	संपूर्ण
११	१८	यात्रायां संवत्	यात्रायां संवत्

पृष्ठ.	पंक्ति.	अशुद्ध.	शुद्ध.
६६	११	नीनानी	ना स्तननी
६७	१३	जंग	अंम
॥	१७	उपजशे	उपजशें [भव१७] ए प्रकारे ते काम- लताना बडी नीति लघुनीति
६८	१	साच	शौच
॥	२२	निकले	निकलशें
७०	१५	विकल	विकाल
७१	६	वीकारता	स्वोकारता
॥	१३	दाज्या छतां	दाश्या छतां
७२	१	दष्ट	दुष्ट
॥	२	भावना	भवना
॥	३	तथा	तथारूप
७३	८	स्वच्छपणे	स्वच्छंदपणे
७४	२	होइ	होह
७५	५	शब्द (फुंफाटा)थी	कंचुक (कांचळी)थी
		रहित	रहित
७८	१८	कर, वली आत्माथी	करीने वली आ- पवीत्र
			त्माने पवीत्र कर- वामां तत्पर

पृष्ठ.	पंक्त	अशुद्ध.	शुद्ध.
७९	७	वैदना	वैदता
७९	१९	भक्तु	भंक्तुम्
८१	२०	इतस्ततो	इतस्ततो (२)
८२	२	मच्चैतसि	मच्चैतसि (३)
८२	८	खादूतीयं	खादूतीयं (२)
८३	१७	रोगोकभी	रोगोकाभी

